

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

До захисту допустити:

Завідувач кафедри д.і.н., професор

_____ **Володимир РОМАНЦОВ**
(підпис) *(ПІБ завідувача кафедри)*

« _____ » _____ 20__ р.

«ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИВЧЕННІ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 10-МУ КЛАСІ»

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського)
рівня вищої освіти
освітньо-професійної
програми «Середня освіта.
Історія»

Науменко Юлії Миколаївни
Науковий керівник
Арабаджи С.С., к.і.н., доцент
кафедри історії та археології
Рецензент

Сараєва О.В., к.і.н., доцент
кафедри філософських наук
та історії України ДВНЗ
«Приазовський державний
технічний університет»

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« _____ » _____ 20__ р.

Маріуполь – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1. Наукова розробка теми.....	8
1.2. Джерельна база та теоретичні засади інноваційних технологій.....	19
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ПРАКТИКУ НАВЧАННЯ У ШКОЛІ	32
2.1. Освітні інноваційні технології	32
2.2. Нестандартні уроки-як форма навчання	38
2.3. Інтерактивні форми навчання на уроках історії України у 10 класі.....	47
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС.....	59
3.1. Програмні вимоги до вивчення історії України у 10 класі	59
3.2. Впровадження інновацій у викладанні історії України у 10 класі	66
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Перед людиною є три шляхи до розуму:
шлях роздумів – найбільш благородний,
шлях наслідування – найлегший,
шлях особистого досвіду – найважчий.

Конфуцій

Актуальність теми дослідження. Держава виконує деякі дуже важливі завдання для загальної середньої освіти, насамперед розвиток особистісних якостей учнів. Випускник основної школи повинен бути громадянином, який знає українську історію й культуру та поважає культуру інших країн.

Особливу увагу суспільство приділяє урокам історії в школах. Їх призначення таке:

а) розвивати вільну особистість, яка визнає загальнолюдські та національні цінності та у своїй поведінці керується морально-етичними стандартами та почуттям громадянської відповідальності;

б) освіта через історію громадянської свідомості, яка зосереджена на почутті патріотичної належності до власної країни та її спільних історичних, політичних та культурних цінностей, а також на демократичних пріоритетах та суспільній гармонії;

в) виховувати толерантність та повагу до різних поглядів, релігій, звичаїв та культур та мати можливість знаходити спільну мову з іншими для досягнення суспільно значущих цілей.

Метою державної Національної програми «Освіта» (Україна в XXI ст.) є виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу, що можливо лише за умов відходу від авторитарної педагогіки і впровадження сучасних педагогічних технологій. Саме цим зумовлена зараз увага педагогів, методистів до інновацій.

Термін «інновація» позначає оновлення навчального процесу, головним чином на основі внутрішніх факторів. Запозичення цього терміну пов'язане з прагненням підкреслити мотиваційний аспект навчання і відокремитись від чергової «переможної методики». Незалежно від характеристик класу та окремих учнів, їхніх бажань та навичок, це має показати найбільший вплив та покращення здібностей за короткий проміжок часу.

Термін «технологія» зустрічається у світовій освіті на відміну від існуючого терміну «метод». Недоліком цього методу є його негнучкість і статистичність. Термін "технологія" ("технологія в освіті") став поширеним у 1940-х роках для позначення використання нових аудіовізуальних навчальних матеріалів. У 1960-х роках під поняттям «освітня технологія» розуміли використання програмного навчання та комп'ютерних технологій у навчанні[27].

З початку 1980-х років термін «методика викладання» використовується все частіше. При визначенні їх сутності немає єдиної точки зору: деякі люди розглядають її як систему керівництва із сучасними методами та інструментами навчання; інші навмисно використовують технології, інструменти та дії для покращення навчання; встановлення третьої мети – загальний процес обґрунтування плану і програми дій та навчальних методів. Кожен із цих методів має свій сенс існування, оскільки охоплює різні аспекти навчального процесу і тому має різноманітні методи навчання.

Отже, «інноваційні технології» - це набір цілеспрямованих систематичних прийомів, інструмент для організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від постановки цілей до результатів.

Система базується на внутрішніх умовах навчання. Тому "педагогічні технології" пов'язані з ідеями та досвідом психології, соціології та системного аналізу.

Сучасних учителів турбує проблема, яка полягає в тому, щоб зацікавити всіх на уроці та дозволити кожному брати участь у навчальному

процесі, щоб жоден учень не залишився байдужим. Кожен урок повинен бути спеціально розроблений так, щоб діти хотіли вивчати нове. Після уроку вони хочуть знайти продовження почутого в додатковій літературі та з ентузіазмом та зацікавленням прийти на наступний урок. Такий урок вимагає від вчителя великої підготовчої роботи. Це не лише цілісна та продумана система навчальних прийомів та методів, а й система стосунків учитель-учень. Як учасник процесу пізнання світу, вчитель є координатором, а діти - згуртований творчий колектив, і тому функція вчителя – координувати, направляти творчий потік дитячої пізнавальної діяльності.

Швидкий розвиток інноваційних технологій запускає освітні реформи та робить освіту виробничим сектором економіки. Для забезпечення прискореного та інноваційного розвитку освіти Україні необхідно оновлювати зміст освіти та організацію освітнього процесу на основі демократичних цінностей, принципів ринкової економіки та сучасних науково-технічних досягнень. Отже, мова йде про впровадження освітніх інновацій. З одного боку, система освіти через відповідну підготовку молодих спеціалістів стає виробником інновацій, а з іншого — споживачем інноваційних технологій. На жаль, інноваційна діяльність в українській освітній сфері характеризується недостатньою повнотою та системністю в розробці, демонстрації та розвитку інновацій. Дослідження освітніх інноваційних технологій почалися наприкінці 1950-х років, але, незважаючи на багато досліджень у цій галузі, досі не існує єдиного методу визначення «освітніх інновацій» та класифікації інновацій з акцентом на освітні цілі. Має деякі специфічні властивості та атрибути. За відсутності системних і комплексних методів вирішення цих проблем не представляється можливим з'ясувати пріоритети інновацій та розвитку в освітній сфері, підвищити ефективність управління інноваційною діяльністю в освітній сфері, особливо організації екзаменів, запровадити більш змістовні шляхи фінансування інноваційних проектів у сфері освіти, організація розвитку правової охорони інтелектуальної власності та інших освітніх інновацій [2].

Тому інноваційні технології позитивно впливають на навчально-виховний процес, головним чином тому, що змінюють схему передачі знань та методи навчання. Водночас, в умовах інформаційного суспільства основою впровадження таких технологій в систему освіти є використання комп'ютерів і телекомунікацій, спеціальних пристроїв, програмно-технічних засобів, а також систем обробки інформації.

Суть технології навчання як виду дослідження полягає у підготовці студентів у рамках систематичних освітніх досліджень та у цілеспрямованому розвитку їхніх особистісних якостей. Мета – надати студентам дослідницький досвід, розвинути їхній інтелект та творчий потенціал та розвинути позитивну, здібну та щасливу особистість.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес на уроках історії в 10-х класах.

Предмет дослідження – застосування сучасних інноваційних технологій під час викладання предмету «Історія України» в 10-му класі.

Теоретичні засади застосування сучасних педагогічних технологій в навчальному процесі розкриті у працях: І. Бехи, Л.Даниленко., І.Дичківська, О. Пехота, О.Попова, Л.Подимова, В.Сластьоніна, А.Хуторський, К.Бабанова, В. Гузеєв, К. Є. Сумнівної та М. В. Богуславського, Л. Шевченко [1;13;14;17;16;19]. Проблемою застосування інновацій у навчальному процесі досліджували: О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О.Пометун, також у роботах сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Дьюї та його послідовники В. Кілпатрік, С. Амонашвілі, М. Лисенков, В. Шадріков та В. Шаталов. Окремі аспекти застосування інновацій при викладанні шкільних дисциплін, розвитку творчого потенціалу, життєвих та спеціальних компетенцій учнів були висвітлені в останніх наукових публікаціях: Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової .Важливими для вивчення історико-методичні праці українських учених та педагогів К.Баханова, В.Бойка, О.Малій, В.Мисана,

О. Мокрогуза, В.Островського, Р.Пастушенка, О.Пометун, В.Сотниченка, Ф. Турченка, та ін., у яких висвітлено підходи до використання технологій на уроках, проаналізовано спроби розв'язання проблеми оцінювання учнів, схарактеризовано різноманітні прийоми та типи завдань.[47,58].

Мета дослідження – проаналізувати впровадження інноваційних технологій у вивченні історії України у 10-му класі.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні дослідницькі завдання:

- висвітлити історіографію, джерельну базу та методологію дослідження;
- обґрунтувати ефективність застосування сучасних інноваційних технологій;

- охарактеризувати особливості запровадження іновацій в освітній процес на прикладі проведених уроків з історії України в 10-му класі.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань було застосовано низку теоретичних та емпіричних методів, як-от: аналіз та узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури для з'ясування сучасного стану розв'язання проблеми запровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес десятикласників та визначення основних понять роботи; педагогічне спостереження, бесіди, аналіз документації, групова робота, робота в малих групах с застосуванням інтерактивних методів.

Апробація результатів роботи. Тема кваліфікаційної роботи була представлена та обговорена під час виступу на всеукраїнській науковій конференції «Україна у світовому історичному просторі».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота включає вступ, три розділи та висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Основний текст роботи вміщений на 89 сторінках. Список використаних джерел включає 94 позиції. Додатки займають 5 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Наукова розробка теми

Якщо знання – це новий капітал,
то інновації – нова валюта.

Кевін Келлі

Незалежна Україна існує більше чверті століття. За роки розбудови нації в різних сферах людського життя та діяльності люди зрозуміли процес реформування нації та державотворення, тобто їх аналіз та оцінку.

Розвиток та реформа загальної середньої освіти, яка, можливо, зазнала найбільших змін між 1991 та 2018 роками. Враховуючи кількість змін у загальній середній освіті за цей період, досліджень цих процесів недостатньо. В основному мова йде про уроки історії. Дослідник Л. Березівська з 2011 року постійно аналізує зміни цього рівня освіти. Зосередьтеся на аналізі документів, що стосуються загальної середньої освіти, зокрема національного плану «Освіта» ("Україна у XXI столітті")

Швидкий розвиток інноваційних технологій запускає освітні реформи та робить освіту виробничим сектором економіки. Україні необхідно оновити зміст освіти та організацію навчального процесу на основі демократичних цінностей, принципів ринкової економіки та сучасних науково-технічних досягнень, щоб забезпечити прискорений та інноваційний розвиток освіти.

На жаль, інноваційна діяльність в українському освітньому секторі характеризується відсутністю повноти та систематизації у розробці, демонстрації та розвитку інновацій. Дослідження інноваційних освітніх технологій розпочалися наприкінці 1950-х років, і термін «інновації в освіті» не використовувався у вітчизняній практиці до середини 1980-х років, коли він був пов'язаний з перебудовою радянської системи освіти.

Тему інноваційних технологій досліджувало багато дослідників. За темою дослідження їх праці можна об'єднати у три групи: роботи з описами інноваційних технологій, дослідження інтерактивних методів навчання та праці, що присвячені викладанню історії у 10 класі із застосуванням інноваційних технологій.

Темі інноваційної діяльності в освіті присвячено дослідження багатьох провідних науковців, зокрема Л. Ващенко, О. Козлової, Н. Артикуці, М. Поташника, М. Бургіна, В. Журавльова, Г. Герасимової, І. Бехи, Л. Даниленко., І. Дичківська, О. Пехота, О. Попова, Л. Подимова, В. Сластьоніна, А. Хуторський та ін. інновації [2; 64; 24; 94].

На думку К. Бабанова нетрадиційні методи викладання історії привертають увагу вчителів можливістю форсованого вивчення великого обсягу історичного матеріалу, підготовкою учнів до зовнішнього оцінювання. Саме цій меті служать методи й форми інтерактивного навчання, коли учні залучаються до різноманітних форм роботи на уроці, коли вони думають про те, що роблять. Головним завданням цих методик є намагання навчити учня розмірковувати під час отримання знань, застосовувати їх у новій навчальній ситуації [6].

У науковій роботі І. Мартинова розглядаються окремі аспекти застосування інновацій у викладанні шкільних предметів «Впровадження інноваційних технологій навчання як засіб розвитку творчого потенціалу вчителя», К. Кузнецова «Підготовка майбутнього вчителя до професійної діяльності. використання інноваційних технологій», І. Турчин «використовує інноваційні технології як засіб побудови життєздатності в навчальному процесі», С. Даофен «застосовує інноваційні технології для підготовки майбутніх учителів співу» [74].

Дослідники (К. Бабаєв, В. Гузеєв, О. Козлова, Г. Хребтій) виділили такі особливості інноваційних технологій навчання:

Передбачливість і співучасть. Значення першого використаного терміну - передбачення - тлумачиться як "здатність розуміти нові аномалії,

передбачати майбутні події та оцінювати наслідки рішень і, більш того, навіть створювати можливе і бажане майбутнє", другий - змова - означає "Соціальна дія, особистість участі у найважливіших видах діяльності, особистий вплив на локальні та глобальні рішення, здатність бути ініціативним. Інноваційне навчання включає підготовку до дії в нових умовах, вивчення того, що може бути або не бути «необхідним» [83, с.240].

Зарубіжний вчений В. Гузеєв умовно поділяє інноваційні освітні технології на три основні категорії: традиційні методики-для забезпечення успішності; педагогічні технології навчання на основі блочного модульного проектування, програмування та проблемного навчання і спрямовані на розвиток мислення; інтегральні освітні технології, що враховує ймовірний та суб'єктивний характер навчального процесу учня, з метою розвитку особистості. Крім того, науковець зробив прогностичний висновок про четверте покоління технологій, які спроектовані з урахуванням принципу невизначеності відкритої освітньої системи у навчальних закладах [40].

Дослідження І. М. Дичківської присвячено загальним питанням інноваційних технологій навчання. Автор аналізує інноваційну тенденцію в сучасній освіті, визначає роль та значення викладання інновацій у структурі наукових педагогічних знань, пропонує структуру та класифікацію інноваційної діяльності у навчанні та визначає закономірності, принципи управління та динаміку процесу викладання інновацій, їх види та структури. Зокрема, формулювання деяких методів навчання неминуче вплине на процес викладання інновацій. Ці автори включають незворотні та нестійкі закони навчального середовища, що розуміються як існування руйнівних змін шляхом інновацій у усталеному навчальному середовищі.

Автор поєднує в собі закон остаточної реалізації інноваційного процесу із законом обов'язкового впровадження нових ідей у педагогічну справу, всі вони організовані свідомо і спонтанно. Закон стереотипного викладання інновацій стверджує, що викладання інновацій з часом було стереотипним, властивості інновацій були втрачені і навіть впровадженню нових

інноваційних процесів перешкоджали. Виняток становить систематична та комплексна інновація концептуального порядку, яка частково може стати основою для народження нових концепцій навчання [16].

Темою дослідження К. Є. Сумнівної та М. В. Богуславського є проблеми класифікацій освітніх інноваційних технологій у практичній реалізації. Зокрема, авторами виділяють два вектори класифікації інновацій за новизною та обсягом інновації. З точки зору новизни пропонуються чотири типи інновацій. Перший - ретроінновація - передбачає перенесення історично вирослих, але не забутих явищ освіти у сучасну практику навчання, яка зазвичай адаптована до сучасних умов. Другий –аналогова інновація - це передача іншої розробленої технології, включаючи технологію, що виходить за межі системи освіти, і передача технології супроводжується частиною її модифікації. Третій тип інновацій, відомий як комбінований, полягає у створенні нових технологій шляхом блокування або поєднання існуючих і перевірених технологій. Нарешті, четвертий тип - сутнісна інновація - є найчистішою формою інновацій, оскільки це створення абсолютно нового інноваційного продукту. Оскільки ці типи, звичайно, мають різні інноваційні навантаження, ми припускаємо, що аналізована класифікація не включає способи передачі рівнів інновацій - від переходу до комбінування до створення абсолютно нового інноваційного продукту. Іншим класифікаційним критерієм освітніх інновацій є їх розповсюдження. Відповідно до цього стандарту, автор виділив такі напрямки інноваційного впровадження- навчання, виховання, педагогічний менеджмент та підготовка і перепідготовка фахівців [86].

Л. С. Шевченко запропонував розглянути інновацію в освітній сфері. Автор наголошує на необхідності розрізнення понять «освітні інновації» та «інновації в освіті». Освітні інновації Л. С. Шевченко пропонує розглядати як: «..будь-яку цільову діяльність, організаційне рішення, систему, процедуру чи метод здійснення освітньої діяльності, які суттєво відрізняються від усталеної практики і вперше використовуються в даній організації та

спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування та розвитку організації в умовах конкуренції». Це включає навчальні інновації (впровадження інноваційних моделей навчання, методів та технологій, а також перебудову організацій навчально-пізнавального процесу); науково-методичні інновації (оновлення та оптимізація змісту освіти та навчально-методичного забезпечення) та освітньо-технологічні іновації (впровадження або вдосконалення освітніх технологій). Освітні інновації здаються більш широким поняттям, оскільки вони також охоплюють технології, інфраструктуру, економіку, суспільство, право та інші інновації [90].

До авторів, які досліджували у своїх працях інтерактивні технології, можна віднести О. Пометун і Л. Пироженко, які додають інтерактивне навчання як різновид активного, котрий, однак, має свої закономірності та особливості. Традиційна освіта має одну мету: передати її учням; здатність засвоювати якомога більше знань. Учитель перекладає інформацію, яку він зрозумів і розпізнає, і визначає навички, які на його думку, необхідно розвинути в учнів. Завдання школярів - копіювати знання, методи та діяльність інших якомога повніше та точніше. Знання, які учні набувають у цьому навчальному процесі, є надійними обсягом інформації на різні теми [72].

Отже, метою інтерактивного навчання є новаторство вчителя, а учні відкривають, набувають і створюють умови навчання для знань і власних здібностей у всіх сферах життя. Це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційного навчання.

Дослідники інноваційних технологій (О. Пометун, М. Кларін, О. Коструб, В. Гузеєв, Г. Селевко та ін.) акцентують увагу на різних цілях активного та інтерактивного навчання. Активні моделі заохочують діяльність вчителя та учня в інформаційному полі та направлені на реалізацію своєї особистості; інтерактивні – стимулюють потреби учнів до отримання інформації у взаємодіяння з однокласниками з метою саморозвитку та самоствердження.

Проблемою застосування інновацій у навчальному процесі є О. Сльникова, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пошетун та інші, вони продемонстрували доцільність використання взаємодії для підвищення ефективності навчального процесу. Найважливіше в навчанні технологій - це положення дитини в навчальному процесі та ставлення дорослого до дитини. Технологія, орієнтована на особистість, ставить особистість дитини в центр усієї системи шкільної освіти та пропонує комфортні, безконфліктні та безпечні умови для розвитку її природного потенціалу.

Т. Вольфовська наголошує на важливості інтерактивних навичок, оскільки вони можуть забезпечити можливість особистості гармонійно та творчо увійти в суспільне життя. Враховуючи роль інтерактивних навичок у розвитку особистості, можна зробити висновок, що навички можуть формуватися під впливом відповідних інноваційних методів і технологій з метою забезпечення активної участі в процесі навчання. До таких методів належать інтерактивні методи навчання. Згадаємо «interaction» – з англ. Між «один одним», поведінка «поведінка».

Г. Сазоненко визначає інтерактивне навчання як багатовимірне явище, оскільки воно одночасно вирішує три завдання: освітнє пізнання (конкретні завдання навчання), розвиток комунікації (пов'язане із загальним фоном емоційного інтелекту пізнавального процесу) та соціальну орієнтацію (результати використовуються в дослідженнях за межами часу і простору, показані)».

О. Комар інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Значною перевагою є те, що учасники навчального процесу можуть засвоїти всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка)

В класах стає більше учнів, які сприймають свідомо навчальний матеріал. Вони займають активну позицію в отриманні знань, і це значно підвищує особистісну роль вчителів - він виступає як керівник і організатор. Але важливо відзначити, для того, щоб проектувати і мати можливість

проводити уроки з інтерактивних технологій, спочатку потрібно переглянути роботу вчителя в цих технологіях, його огляд і роботу з учнями[47].

Серед праць дослідників, які пишуть про те, як викладати історію у 10 класі із застосуванням іноваційних технологій, варто виділити історико-методичні праці українських учених та педагогів К.Баханова, В.Бойка, О.Малій, В.Мисана, О.Мокрогуза, В.Островського, Р.Пастушенка, О.Пометун, В.Сотниченка, Ф.Турченка, та ін., у яких висвітлено підходи до використання технологій на уроках, проаналізовано спроби розв'язання проблеми оцінювання учнів, схарактеризовано різноманітні прийоми та типи завдань [47,58].

Такі підходи до навчання не є повністю новими для української школи, наприклад у 20-ті роки 197, а також розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та ін.), теорії розвивального навчання. У Західній Європі та США групові форми навчальної діяльності учнів активно розвивались та вдосконалювались. У кінці ХХ ст. інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американської школи, де їх використовують при викладанні різноманітних предметів. Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 80-х рр., показують, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, але й на його почуття, волю (дії, практику)[57].

Заслуговує на увагу й монографія польського дослідника історикопедагогічного процесу М. Библюка «Відродження і розвиток освіти в незалежній Україні (1991–2010)», що вийшла в Польщі 2011 р., хоча власне про розвиток освіти в незалежній Україні тут йдеться лише в перших трьох розділах. На думку дослідників, українські історики не приділяють достатньо уваги цим питанням [25;58].

Принципи управління інноваційним освітнім процесом включають принцип організованої інновації та зміни в освітній системі, принцип трансформації природного механізму інноваційного процесу у свідомий контроль, принцип інформації, логістики та кадрового забезпечення на основних фазах інноваційний освітній процес та прогнозування оборотного чи реверсивного освітнього середовища інноваційного суспільства, принцип незворотних структурних змін, принцип посилення стабільності інноваційного освітнього процесу та принцип прискорення розвитку інноваційного процесу освітнього процесу системи.

З прийняттям нової освітньої парадигми (гуманітарної, особистісно-орієнтованої), поширення викладацьких досліджень, метою є оновлення форм навчання, методів навчання та інноваційних технологій, загальний розвиток науки управління, необхідно адаптувати до українських освітніх викликів загалом, особливо перед загальноосвітніми школами. На нинішньому етапі розвитку розробляються нові методи навчання теорії та викладання.

На відміну від традиційного навчання, інноваційне навчання не націлене на предмети та певний рівень знань, але найголовніше - це інтелектуальний розвиток особистості учня. Відомий американський педагог Дьюї Джон вважає, що не важливо нічому навчати дітей, а навпаки створити ситуацію, в якій діти можуть вчитися і веселитися[26].

Засвоєння знань є основою навчання в традиційній системі та підґрунтям для інноваційного навчання. Вони використовуються як засіб інтелектуального розвитку учня та формують його творчий потенціал.

Тому основним напрямком інноваційного навчання є сприяння науковому сприйняттю учнями історії, а саме:

1. Розвивати розуміння того, як минуле раніше було представлене та інтерпретоване.
2. Збирати та аналізувати матеріали з різних джерел та критично використовувати їх в історичному контексті.

3. Вибирати між різними версіями чи тлумаченими кількох думок минулого та оцінювати їх.

4. На основі аналізу наявних фактів та вивчення різних можливостей проводити незалежні та збалансовані оцінки та приймати справедливі та зважені рішення.

5. розуміти, що певні історичні висновки можна переоцінити на основі нових або переглянутих фактів.

Нові підходи до вивчення історії ХХ століття повинні базуватися саме на особистісно орієнтованому навчанні, а всі педагогічні технології мають бути спрямовані на виховання соціально адаптованого, свідомого громадянина України, здатного творчо й виважено розв'язувати проблеми у процесі самореалізації особистості.

Провідними тезами, які так чи інакше знаходять своє відображення майже у всіх проаналізованих дослідженнях, є підкреслення важливої ролі освітнього компонента в інноваційному процесі та визначення організаційно-адміністративної та нормативно-правової бази як вагової для успішного впровадження нововведень необхідний комплексний і системний аналіз законодавчого забезпечення інновації та вживання заходів задля її удосконалювання й поліпшення.

Ініціатива, незалежність, креативність і здатність пристосовуватися до швидких змін у світі – ці риси особистості стали найважливішими в історичному розвитку на даний момент часу. Їх освіта вимагає нових методів навчання. Вчитель сьогодні завжди у пошуку. Він має навчити учнів думати, критично оцінювати дійсність, висловлювати та відстоювати власну думку та формувати особистий стиль. Тому була обрана тема: «Впровадження іноваційних технологій у вивченні історії України у 10-му класі».

Основна ідея досвіду: створити для учнів умови для вивчення, вивчення та продумування матеріалів, аналізу всіх аспектів подій, фактів,

явищ, творчого вирішення проблем та підготовки до успішної професійної діяльності на всіх етапах позитивної психологічної діяльності.

Мета досвіду: навчити зацікавленого, законного та активного громадянина України, навчити учнів аналізувати і з правової точки зору оцінювати суспільно - політичні події, формувати навички правомірної поведінки та активно брати участь у суспільному житті з позитивною мотивацією.

З самого початку інновацій Г. Тард применшив терміни «винахід» та «нововведення». На його думку, відмінність двох термінів у тому, що винахід - це щось принципово нове, а нововведення - це процес освоєння винаходів. Вчені підкреслюють, що «соціальне мислення» (суспільна свідомість у сучасній інтерпретації) приймає факт інновації (винахід), розвиває його у соціальну та культурну норму, цінність і надає йому статус інновації[91].

Отже, знадобиться певний час, щоб усвідомити цінність інновації та її впровадження, що відоме як інноваційне відставання.

Аналіз інноваційної діяльності, пов'язаної з її суб'єктами, дає змогу визначити її механізм - саморозвиток особистості професіонала. М. В. Кларін зазначив, що основний зміст терміна «інновація» стосується не тільки створення та розповсюдження інновацій, а й пов'язаних із цим змін способу роботи та мислення людей. Учитель як суб'єкт інноваційної діяльності є рушійною силою, ініціатором та реалізатором інновацій[45].

Висновки.

Таким чином, така система формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності спрямована на розвиток у учнів потреби у використанні педагогічної інноватики в професійній діяльності. Вона реалізується шляхом поетапного засвоєння психолого-педагогічних, методичних і спеціальних знань про особливості використання інновацій у професійній діяльності, інтегрованих у зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів та оволодіння учнями вміннями використовувати інновації в професійній діяльності та передбачає інтеграцію

теоретичних засад педагогіки, практичних видів роботи, педагогічної практики й науководослідної роботи інноваційного спрямування. На думку відомого українського вченого Івана Зязюна, смислом і метою сучасної освіти повинна стати людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин з собою та іншими людьми, зі світом. Відтак, система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку творчої особистості.

Можна відзначити, що є підстави для констатації достатньо тісного взаємозв'язку проблем адміністративно-правового забезпечення інновацій та інноваційних технологій у сфері освіти та їх взаємопов'язаного вагомого впливу на загальну ефективність запровадження інноваційних технологій на державному рівні.

Інноваційні технології в освіті мають міцну науково-методологічну та методичну базу та вагому динаміку зростання. Ще одна ідея освітніх інновацій вимагає постійного збільшення педагогічних технологій, а саме має певні очікувані властивості. Крім того, існує нагальна потреба в удосконаленні нормативних вимог до інноваційних освітніх процесів, які реалізовано в комплексному наборі правил забезпечити інноваційну державну політику.

1.2. Джерельна база та теоретичні засади іноваційних технологій.

Якщо ти хочеш, щоб твоїм предметом щиро зацікавились
діти,
подумай над тим, як зробити його привабливим,
незвичайним для сприйняття, схожим на ГРУ.
І не йми віри в те, що гра лише для маленьких.
Навчаючи - грайся, граючи - вчись!

В.О Сухомлинський

До головних завдань іноваційної політики в Україні впроваджують іноваційну діяльність та розвиток науки, підвищення якості освіти на іноваційній основі, тому її визначають у деяких відповідно-правових документах - Законі України «Про освіту»; Закон України «Про іноваційну діяльність»; Закон України «Про Національну доктрину розвитку освіти»; «Про пріоритетні напрями Іноваційної діяльності в Україні». Вони використовують основні тенденції розвитку освіти; з'ясовують організаційно-змістові характеристики відновлення освіти на сучасній стадії, розглядають наявні проблеми та рекомендують напрямки її розв'язання.

Сучасна соціально-економічна ситуація, що склалася в нашій країні, потребує сутнісних змін у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й в освіті. Нагальні вимоги до сучасних освітніх установ були сформульовані в Законі України «Про освіту» та конкретизовані в національній доктрині освіти, де виділено одне з головних завдань – стимулювання та розвиток інноваційних процесів. Інновації в освіті пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Відтак, характерною ознакою сучасної педагогіки постає інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому.

Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII набрав чинності 28 вересня 2017 року — з наступного дня після офіційного опублікування.

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави[31].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Цей Закон регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

Закон України «Про Національну доктрину розвитку освіти» затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року N 347/2002. Актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та подальше утворення її національного характеру. Мають постійно оновлюватися зміст освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Критичним залишається стан фінансування освіти і науки, недостатнім є рівень оплати праці працівників освіти і науки. Необхідно істотно зміцнити навчально-матеріальну базу, здійснити комп'ютеризацію навчальних закладів, впровадити інформаційні технології, забезпечити ефективну

підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, запровадити нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти. Усі ці проблеми потребують першочергового розв'язання. Один із пріоритетів цього закону е постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій[33].

Ще одним важливим документом є рішення комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти «Про забезпечення розвитку вітчизняної науки», де йшлося про важливі заходи щодо забезпечення розвитку наукової, науковотехнічної та інноваційної сфер, передбачені Постановою Верховної Ради України «Про дотримання законодавства щодо розвитку науковотехнічного потенціалу та інноваційної діяльності» від 16.06.04 за № 1786–IV (1786–15) та Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006 року «Про стан науковотехнологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України» від 11.07.06 за № 606/2006 (606/2006). Але, незважаючи на існування цієї низки документів, на жаль, ми повинні зазначити, що шлях практичного застосування і впровадження сучасних інформаційних технологій у дослідженнях має багато перешкод [32].

Один із пріоритетів національного стратегічного розвитку української держави визнано входження в європейське співтовариство, тому Україна має наблизити свої навчальні заклади та законодавчу базу до стандартів ЄС. У них визначено перелік навичок, пов'язаних з історичними дослідженнями.

Відповідно до цінностей демократичної країни: це особливі навички об'єднання історичних фактів, аналізування джерел та встановлення причинно-наслідковими зв'язками, пропаганда тощо.

Сучасні вимоги до освітніх стандартів змушують не тільки вчителів надавати знання учням, а також шукати методи, які практично використовуються у повсякденному житті.

Знання не заради знань, а знання – для збагачення життєвого досвіду. Якщо не будуть створені умови для підвищення якості викладання, поступовий розвиток нових технологій та професійний розвиток, що характеризується зосередженістю на рисах особистості учня, гнучкістю, адаптованістю, легким навчанням та забезпеченням нового покоління вчителів, буде неможливим.

У контексті масової освіти спроба змінити традиційне викладання передбачає викладання досліджень. З середини цього століття експеримент мав класовий характер і охоплював усі рівні освіти. Для розвитку методів навчання зміна знань та пізнання людини особливо важлива - соціальна та важлива роль творчості. Сучасні зарубіжні вчені надали таку особливість, тобто в період класичної індустріалізації послаблювалася роль ручної праці, збільшувалися знання, значно збільшувався капітал. У постіндустріальну епоху, яка характеризується інформаційними інноваціями, відносини між трьома елементами змінилися. Знання стають найважливішим чинником, менш важливим - капіталом, фізична праця - дуже слабким важливим фактором.

Тому не дивно, що властивості нетрадиційних методів є стабільними навіть за сформованого традиційного досвіду навчання. В останні роки вчителі, включаючи вчителів історії, були нетрадиційними для вивчення конструкцій у рамках подальшого навчання. Цей курс створює можливості для учнів не лише проявляти ініціативу, а й активно заповнювати «навчальну» позицію у навчальному процесі. Використовуйте матеріали вчителя (програми, підручники), щоб вести з ним активний діалог, шукати відповіді і не зупинятися на тому, що знайдете. У цьому контексті пошук спрямований на перетворення традиційного навчання на яскраве та цікаве вирішення проблем.

Сучасні особливості визначають інновації в кожній сфері людського життя як ключовий символ прогресу та поступу вперед. Це безумовно, тому що лише впроваджуючи деякі нові та вдосконалені речі в цій галузі, дає

можливість гарантувати безперервний розвиток та просування, щоб постійно досягати найкращих та поступових результатів. Зокрема, зазначена теза стосується галузі освіти. Адже саме сфера освіти: навчання та розвиток для майбутніх поколінь насправді формує інтелектуальний потенціал суспільства, що забезпечить майбутні інновації у всіх сферах людського життя. У той же час сфера освіти відрізняється від інших галузей і вимагає широкого впровадження інноваційних технологій. Тому система освіти є не лише метою впровадження інноваційних технологій, але й умовами їх розвитку та соціальної реалізації[77].

Ю.Є.Атамановою здійснено аналіз законодавства України, що регламентує інноваційну діяльність в цілому. Автор зазначає, що з другої половини 1990 -х років законодавець приділяв більше уваги інноваційному процесу і що з того часу було прийнято понад 400 законів та нормативних актів, які певною мірою регулюють цю діяльність[5].

Аналіз вищезазначеного масиву повинен визначити, що, незважаючи на велику кількість існуючих правових норм, вони все ще є частковими, фрагментарними, та безсистемними: Підпорядкування галузі: Загальні положення - у статті 34 Цивільного кодексу, Основні правила інновацій - у Український "Закон про інновації" та інші спеціальні закони[63]. Дослідниця підкреслює, що необхідність удосконалення права на нагляд за інноваційними процесами базується на методологічних засадах створення національної інноваційної системи, яка може генерувати фундаментальні нові знання та технології, одночасно трансформуючи ці знання та технології та перетворюючи ці знання та технології на інноваційні продукти.

Історія займає центральне місце серед шкільних предметів у суспільстві. Тому ретельний перегляд викладання історії в школах є особливо важливим, оскільки гуманізація та демократизація освіти підвищила престиж гуманітарних наук. Гуманітарна освіта, включаючи історію, сформувала особистість учня, підготувала його до життя в сучасному світі, розвинула історичне мислення, стала громадянином і патріотом вітчизни.

Тому сьогоднішнє викладання історії у школах вимагає від учителів творчих методів, особливо у виборі методів та засобів, а також образів пізнавальної діяльності учня.

Зміни в методах навчання також вплинули на викладання історії, зокрема на методи та засоби навчання. По -перше, вони пов'язані з різними формами інтерактивного навчання. Доведено, що у викладанні історії інтерактивні методи навчання та різні форми активної освіти такі ж шкідливі, як і повна відсутність. Розуміти освітні інновації (у широкому сенсі) процес створення та розповсюдження нових методів та засобів (інновацій) для вирішення цих проблем навчання, усі вони вирішуються за допомогою загальних і традиційних методів, а також є результатом творчої взаємодії з нетиповими рішеннями різних проблем навчання: новими технологіями, оригінальними концепціями навчання, формами та методами навчання[73].

У сучасних українських школах формування педагогічної майстерності учнів є дуже важливим. Кожна дитина народжується з певними навичками. Щоб ці навички проявилися на все життя, а діти усвідомили ці навички на благо собі та суспільству, необхідно допомогти йому розкрити власні сили та створити умови для самовдосконалення. Випускники середньої школи повинні бути готові до нових суспільних відносин, долати труднощі в конкурентному середовищі, бути захищеними суспільством і бути морально стабільними. Дуже важливо, щоб вони могли розвиватися далі. Розширення кругозору, пошук нових знань та розвиток здатності до незалежного доступу до інформації стали найактуальнішими потребами нашого часу.

Сьогодні вчителі можуть виявити такі проблеми: Учні не завжди можуть сперечатися про свою думку, визначати причинно -наслідкові зв'язки, робити висновки та висловлювати свою позицію, публічно здобувати знання та трансформувати вивчене у переконання та їх застосування у життєвих ситуаціях.

Практичний зміст: виховувати на основі знань розумних, гуманних та активних громадян правової держави, навчити їх правильно діяти в реальному житті та підготувати учнів до життя.

Вважаємо, що фундаментальною та систематизованою концепцією інноваційної термінології є категорія «інновація». Це твердження ґрунтується на таких причинах: інновація - це мета і результат зміни певного об'єкта, причинність; інші терміни ("інноваційний процес", "інноваційна діяльність", "інноваційна система" тощо) є похідними термінами, що відносяться до категорії, визначають їх основну змістову значення; термін "інновація" встановлює значення ієрархічної структури, порядку та зв'язків між компонентами інноваційного термінового поля. Однак не існує універсального визначення поняття «інновація», яке було б визнано та прийняте усіма дослідниками сьогодні.

Термін «інновації» увійшов у науковий світ у XIX столітті. Він походить з антропології та етнографії, де він використовується для вивчення культурних змін як антоніму до слова "традиція", особливо стосовно поширення нових культурних істот у відповідних середовищах, включаючи їх перенесення до інших культур. Це принесло термін «інновація» у контекст терміну «розповсюдження» та замінило теорію плоскої еволюції в інтерпретації культурних змін. У своєму первісному значенні термін «інновація» позначає процес перенесення (лат. *Transfere*-перенесення, переміщення) елементів однієї культури (звичаїв, традицій, способу життя, виробництва, технології тощо) до іншої культури. У той же час перенесені елементи набувають нових, раніше незвичайних якостей, змінюючи середовище або систему, в яку їх впроваджують. У широкій науковій основі поняття «інновації» на початку XX ст. Представлений австро-американським соціологом та економістом Дж. Шумпетером, він сказав, що нове поєднання елементів охоплює процеси виробництва, впровадження, розвитку, виробництва та реорганізації[58].

У словнику "Науково -технічного прогресу" (1987) інновації розуміються як "результат творчої діяльності з розробки, створення та розповсюдження нових продуктів, технологій та впровадження нових форм організації". Цю інформацію можна знайти у звичайному французькому словнику від початку XVII століття до сьогодення, виданому 1889 р. Арсеном Дарместерером, Адольфом Хатуфельдом та Томасом Альбертом. Встановлене використання терміна «інновація» у науковій літературі та словниках почалося у XX столітті. У словнику семантика слова «інновація» поступово диференціюється. У спеціалізованих словниках термін «інновація» розглядається в контексті змісту певної галузі науки. У психологічному визначенні інновацій фокус змістився на характеристики теми інновацій, що призвело до значних змін у суспільній практиці .

В освітній енциклопедії інновації пояснюються як процес створення, впровадження та розповсюдження нових ідей, засобів, методів навчання та управління у навчальній практиці, додавання 123 показників (рівнів), які є частиною освітньої структури та систематично підвищують якість іншогостану. Вказується на комплексне значення поняття «інновація», що має дві форми: власне ідеї та реальний процес реалізації. [27].

Загалом, походження поняття "інновація" сягає глибокого коріння: від набуття його сутності як циклічної одноразової інновації до формування низки (складних) компонентів, що змінюються, до посилення інтеграції заходів. Усі елементи стандартизовані та розширені. Згідно з певним порядком, вона далі трансформується у соціокультурну систему з технічними та соціально-психологічними компонентами, які зберігають цілісність її елементів та взаємозв'язків та діяльність із зв'язування поведінки соціального суб'єкта з відповідними змінами у соціальному тему.

Було відмічено, що термін "інновація" часто ототожнюють з термінами "новація" та "нововведення" і вживають як синоніми, проте деякі вітчизняні автори розрізняють їх (В.О. Василенко та В.Г. Шматькота ін.)[14]. Ми також вважаємо, що необхідно розрізняти значення цих понять. Новація (лат.

Novatio-оновлення, зміна) трактується як продукт інтелектуальної діяльності людини, спрямованої на вдосконалення основи будь-якої сфери діяльності людини, результат прикладних чи експериментальних досліджень та спрямований на підвищення її ефективності.

Інновації - це знання: нові ідеї, теорії, відкриття, винаходи, технології тощо. «Однак не всі знання мають практичну цінність».

Загалом поняття «інновація» в спеціалізованих словниках ґрунтується на двох перших класифікаційних основах - результаті та процесі, які проявляються у визнанні інновацій як результату та процесу. Розвиток інноваційної категорії призвів до відокремлення двох незалежних понять “інновація” та “інноваційний процес”, які за змістом дуже схожі, але не різнозначні. Тому інновації - це діалектичне поєднання двох аспектів: змісту (нового, творчого та впровадженого) та процесу (як досягти бажаних результатів). Отже, інновації - це система елементів, відносин та дій, які дають очікувані результати[32].

Тільки якщо вони набудуть інноваційних форм, які оновлюють продуктивність та створюють умови для технологічних та промислових змін, вони можуть стати рушійною силою трансформації .

Інноваційне навчання - це тематична взаємодія учасників, а їх одиниця управління - це загальне навчання та проблемні ситуації. Цей тип навчання зміщує фокус від традиційних організаційних форм і методів до творчої імпровізації вчителя та його здатності відкривати, розвивати, вдосконалювати та застосовувати творчі пізнавальні завдання учнів. Загалом, можна говорити про пріоритети інноваційного навчання. У центрі уваги цього інноваційного навчання - групові та індивідуальні форми навчання. Групові уроки включають 5-6 учнів. У такій групі спільний потенціал активно використовується для визначення спільних тем. Тому в інноваційному навчанні характеризуються творчі та продуктивні завдання, які визначають характер та мотивацію вибору навчальної діяльності учнів.

Метою навчання є максимальний особистісний розвиток школяра. У зв'язку з цим основна роль уроку історії-не запам'ятовувати матеріали, а розвивати творчі здібності дітей, реалізувати їх прагнення до самореалізації та створити сприятливе середовище, яке спонукає учнів до активної пізнавальної діяльності.

Система проектування базується на концепції Дж. Дьюї, що призводить до її подібності до лабораторної системи. Метою освітнього проекту є створення умов для самостійного навчання учнів та заохочення їх ініціативи, інтересу та особистих устремлень[26].

Одним з основних понять, яке нам потрібно передати повний зміст слова «інновація», є поняття «нове». Нове - це перше, що створене або виготовлене, яке з'являється чи з'являється нещодавно, а не перше, яке було знову відкрито порівняно з недавнім минулим чи сучасним, маловідомим.

Тому можна говорити про два види новизни:

-Перше нове творіння (абсолютно нове). Таке нове відкриття рівносильно освітньому відкриттю;

-Нове, утримуюче в собі елементи старого.

В. Ф. Паламарчук вважає, що інновації є результатом творчих пошуків окремими людьми або командами, які відкривають для себе нові речі в науці та практиці, а інновації - результатом генерування, формування та реалізації нових ідей. Втілення нових ідей є ознакою того, що інновації походять від інновацій[65].

Більшість (88%) становили авторські навчальні інновації, які були розроблені у формі викладання інноваційних технологій. Це новий набір навчальних, освітніх та управлінських форм, методів та засобів, які суттєво змінили навчальний процес.

Слово "технологія" походить від грецької і означає "знання спеціаліста". У науці та освіті нещодавно утвердилося поняття «технологія навчання». Його варіанти - "педагогічна технологія ", "технологія навчання", "освітні технології" [61].

Широко використовується в психологічній та навчальній літературі, існує більше 300 термінів залежно від того, як автор виражає структуру та складові навчального процесу.

Сьогодні в Україні формується громадянське суспільство, національна правова система. Демократизація суспільних відносин сприяє діяльності особистості як суб'єкта правовідносин. Це передбачає, що учні добре знають державно -правові явища. Це один з найважливіших засобів регулювання суспільних відносин. Без цього сьогодні ніхто не обходиться

Відповідно до мети, навчання системі проектування складається з багатьох взаємопов'язаних експериментів, так що інформація, отримана в результаті одного досвіду, допоможе розвинути та збагатити весь процес інших дослідів.

Основні правила навчання проекту:

1. Запропонуйте учням максимально можливу свободу з точки зору змісту, можливостей роботи та складності завдань.
2. Пріоритетність дослідницької діяльності.
3. Підключення до навчання досвід дітей.
4. Побудова освіти як відповідь на практичні запитання учнів.
5. Пізнавальне поєднання раціональності та інтуїції.
6. «Сильні» та «слабкі» учні мають рівні можливості.

Засвоєння знань є основою навчання в традиційній системі та підґрунтям для інноваційного навчання. Вони використовуються як засіб інтелектуального розвитку учня та формують його творчий потенціал. Американський педагог Дж. Дьюї писав, що якщо ми ставимося до історії просто як до подій, далеких від нас, вона стає неживою і нерухомою. Сьогоднішнім учням потрібен зовсім інший ритм навчання: їм потрібні ділові та рольові ігри, проблемні групи, різні форми активного навчання, які успішно застосовуються у багатьох країнах світу [59].

Висновки до розділу 1.

Маємо підстави вважати, що між адміністративно-правовим забезпеченням інновацій та інноваційними технологіями у сфері освіти існує дуже тісний зв'язок. Освітня інноваційна технологія та її взаємний значний вплив на загальну ефективність запровадженої інноваційної технології на державному рівні. Інноваційні технології в освітній сфері мають міцну науково-методологічну та методичну базу та чітку динаміку зростання. Ще одина ідея освітніх інновацій вимагає постійного вдосконалення педагогічних технологій, із певним випереджуючим очікування. Також є нагальна потреба у вдосконаленні нормативного о забезпечення інноваційних освітніх процедур, яке повинно здійснюватися в комплексі із системним нормативним забезпеченням інноваційної державної політики.

Таким чином, є підстави для констатації достатньо тісного взаємозв'язку проблем адміністративно-правового забезпечення інновацій та інноваційних технологій у сфері освіти та їх взаємопов'язаного вагомому впливу на загальну ефективність запровадження інноваційних технологій на державному рівні. Інноваційні технології в освітній сфері мають потужну науково-методологічну та методичну базу і помітну динаміку зростання. Незважаючи на це, сама ідея інноваційності в освіті потребує постійного нарощування педагогічних технологій, більше того, із певним випереджуючим характером. Окрім того, нагальною потребою є поліпшення нормативного забезпечення інноваційних освітніх процедур, яке повинно здійснюватися в комплексі із системним нормативним забезпеченням інноваційної державної політики. Тому використання інноваційних технологій є невід'ємною частиною роботи творчих педагогів, оскільки їх використання сприяє: урізноманітненню форм інформації; урізноманітнення навчальних завдань; надання зворотного зв'язку, широкі можливості для діалогу в освітньому процесі; широка персоналізація навчального процесу, розширення незалежних галузей; широке використання ігрових технологій; посилення освіти учнів, посилення ролі учнів як основного органу навчальної

діяльності; зміцнити мотивацію до навчання. Використовуючи інтерактивні технології, можна збагатити уроки історії емоційно особистими та змістовними матеріалами. Це також дасть учням можливість вільно обирати навчальні завдання відповідно до своїх здібностей, щоб рівень їх активності в класі був високим.

РОЗДІЛ 2.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙ У ПРАКТИКУ НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

2.1. Освітні інноваційні технології

В даний час освіта в нашій країні зазнала серйозних змін. Одним із завдань сучасної школи є розкриття потенціалу всіх учасників навчального процесу та надання їм можливості проявити свої творчі здібності. Вирішення цих проблем невіддільне від мінливості навчального процесу, пов'язаного з різними інноваційними видами діяльності в навчальному процесі, які потребують глибокого наукового та практичного осмислення.

Одним із шляхів удосконалення навчальних закладів є інноваційна діяльність, яка заохочує вчителів створювати та поширювати нові освітні продукти.

Інноваційна діяльність – це новий навчальний продукт і результат інноваційного навчального процесу. Він оновлює теорію та практику навчання, щоб забезпечити реалізацію навчальних цілей. Відповідно до визначення поняття “інновація” у Законі України “Про інноваційну діяльність”, освітню чи освітню інновацію можна трактувати як нове створення (застосування) та/або вдосконалення конкурентних технологій, продуктів чи послуг, які значно підвищують якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу. Будь-яке нововведення передбачає наявність певного плану впровадження та оцінку результатів впровадження за певних умов[30].

Школа та міжнародне співтовариство вступили у третє тисячоліття, яке характеризується глобалізацією суспільного розвитку; перетворення людства від промисловості до науки та інформаційних технологій ґрунтується на інтелектуальній власності та знаннях і визначається науковим потенціалом

країни. Зміни в країні спочатку принесли цільові та цільові інвестиції в людей, їх творчість та інтелектуальний потенціал.

Питання підвищення якості освіти взаємопов'язане і неможливо не звільнити місце для інновацій. Особливістю шкільної роботи в новій ситуації є навчання на практиці та активне застосування інноваційних педагогічних технологій, що робить школу конкурентноспроможною на ринку освітніх послуг.

Метою дослідження є розкриття важливості використання сучасних моделей розвитку інновацій у школі та аналіз науково-методичного забезпечення розвитку інноваційних галузей.

В цьому розділі розкривається сутність та особливості впровадження інноваційних технологій на уроках історії. Пропонуються (аналізуються) основні форми інноваційної роботи з учнями на уроці історії. Природне та соціальне середовище виступає як середовище людини.

Інноваційні форми та методи можуть створити комфортне середовище навчання, щоб кожен учень міг відчувати власні потреби, розкрити свої здібності, продемонструвати свої знання та відчувати впевненість у собі[7].

Освітні інноваційні технології спрямовані на всебічний розвиток дітей. Під час уроку учні можуть вільно висловлювати свої думки та прислухатися до думки своїх друзів. Учитель - це не інструмент «похвали і покарання», а друг, наставник і старший товариш.

На уроці використовуються різні види інноваційних вправ, різноманітна інформація може бути використана для підтримки продуктивності, а різні види діяльності заохочують дітей до навчання.

Основна функція іноваційних технологій – навчити кожну дитину позитивному і вільному мисленню в класі, а також відчувати індивідуальну толерантність та співпрацю[19].

Процес розвитку навичок стане більш ефективним, якщо ми організуємо навчання спільно, на основі спільної діяльності та взаєморозуміння між вчителем та учнями. Саме цей тип навчання за

допомогою інтерактивних технологій підтримує формування основних здібностей учнів, розвиває інтелект дитини, зміцнює їхню впевненість у власних силах, активізує ентузіазм та творчі здібності.

Першочергове завдання викладацької діяльності - навчити учнів самостійно мислити та здобувати необхідні знання, уміння та навички.

Загальна концепція середньої освіти чітко визначає напрямки розвитку української освіти та наповнює відповідний зміст освітньої технології.

Характеристика навчальної технології полягає в тому, що вона використовується для проектування та реалізації навчального процесу, який призведе до досягнення мети.

Основною метою у навчальному процесі є творча особистість учня. Тому вчителям слід приділяти велику увагу розвитку творчих здібностей учнів та формуванню їх пізнавальної активності. Рекомендується застосовувати інший та індивідуальний підхід до учнів у кожному класі. Для цього використовуються історичні завдання на різних рівнях, щоб навчити учнів використовувати різні форми для оцінки своїх знань, умінь та навичок.

Категорію "технологія" враховують у навчанні представники сучасної педагогічної науки (В. Беспалько, І. Волков, С. Гончаренко, Б. Ліхачов, А. Нісімчук, А. Пехота, С. Подмазін, О. Савченко, Г. Селевко та ін.) Та освіти (І. Бех, В. Рибак, Н. Шуркова та ін.) [64;84].

Освітня інновація - це «впровадження нових речей у цілі, зміст, форми та методи навчання та виховання; в організації спільної діяльності вчителів та учнів, студентів» (Мойсеюк, 2007: 637).

Інноваційне навчання – це навчальна діяльність, спрямована на розвиток особистості, її творчих здібностей, мислення, звернення уваги на динамічні зміни світу та особисту ініціативу.

Поновлення змісту та характеру світових тенденцій та динаміки вимагає від сучасних учителів мобілізувати свій творчий потенціал для надання високоякісних освітніх послуг та виробництва конкурентоспроможних учнів.

Інноваційні навчальні технології – це ті, які значно підвищують мотивацію учнів у навчальному процесі; виховними – ті, що формують особистісні цінності учнів в універсальному контексті.

Викладання інновацій можна поділити на:

- 1) Навчальні;
- 2) Виховні.

Освітній зміст включає: захоплююче навчання, технологію групової навчальної діяльності, персоналізоване навчання (інклюзивна освіта), професійне навчання, навчання інформаційним технологіям, "Навчальна програма: Школа", "Класна оцінка", інтерактивна технологія ситуативного моделювання та дискусійних питань, проектні технології .

Загалом інноваційна діяльність школи має такі характеристики:

-практичне впровадження найсучасніших учителів, підручників, посібників, планів та процедур;

-досягнення результатів, через підготовку обдарованої молоді для участі в олімпіадах, творчих конкурсах, успішного проходження ЗНО, участі в роботі МАН;

На рівні вчителя включення інноваційних технологій у робочий процес може допомогти розвинути навички професійної підготовки та наукового методу вчителів та застосувати класного керівника у процесі соціальної адаптації учнівської молоді.

На виховному рівні сприяння інноваційним викладанням сприяє розвитку продуктивних систем навчання, покращенню якості освітніх послуг та співтворчості вчителів, учнів та батьків[16].

На рівні учнів впровадження інновацій посилює освіту, стимулює їх творчу активність, реалізує процес соціальної згуртованості та розвиває почуття відповідальності за власне життя та життя інших. На рівні батьків впровадження інновацій допомагає їм співпрацювати зі школою.

У процесі теоретичного аналізу шкільної інноваційної діяльності було встановлено, що основою інноваційного навчання є психологія та концепції

навчання із смисловим змістом, які потребують дослідницької діяльності вчених або практичних досліджень вчителів. представники, які навчають інноваціям, - це творчі та енергійні особистості, які володіють професійними навичками та етичними інтересами в інноваціях та внесенні змін, освоєнні нового та виконанні завдань[47].

Що стосується практичного тестування шкільних інновацій, то це, очевидно, складний процес. Вимагає єдності вчителів у вирішенні навчальних завдань, керувати процесами інновацій та розвитку, готовим працювати з безперервним саморозвитком, творчими, науковими та методологічними методами.

Інноваційні вчителі не можуть задовольнятися технологіями, які лише гарантують набуття знань про зміст. За допомогою готових алгоритмів дій метод «запам'ятовування і повторення» став методом пошуку, проектування та вирішення життєвих ситуацій. учні повинні мати можливість набувати необхідних знань та формувати концепції для вирішення проблем. З цією метою викладачі та працівники школи прагнуть інтегрувати методи та досвід людської діяльності та власний досвід учителів у навчальний процес.

Вчителі шкіл беруть участь у конкурсах інновацій з метою посилення інноваційного процесу нових викладацьких ідей та навчальних концепцій та пошуку інноваційних вчителів, які вирішують проблеми модернізації освіти на практиці. Будь-яке нововведення починається з вчителя. Важливо все: зовнішній вигляд вчителя, стан шкільної документації, стан нагляду за роботою учнів, якісна освіта учнів з предмету, участь у творчих конкурсах, емоційна атмосфера вчителя[7].

Конкретного учня навчає певний учитель, і якість знань кожного учня залежить від вчителя. Особиста творчість, творчі здібності та здатність ефективно вирішувати проблеми у власному житті сьогодні особливо важливі.

Очікувані результати тренінгових змін:

- стимулювання творчої діяльності педагогічного колективу;

- підвищити професійний рівень вчителів;
- підвищити якість освіти та навчання;
- самореалізація кожного в творчому середовищі.

Включення інноваційних технологій до освітньої практики є одним з найважливіших питань на цьому етапі. Роботи багатьох дослідників (О. Арламов, І. Бех, В. Загвязінський, В. Журавльов, В. Сластьонін, А. Хуторський та ін.)[94]. Охоплюють усі аспекти цього питання. Він надає великого значення розвитку та застосуванню інноваційних технологій у навчальному процесі (І. Дичківська, О. Пехота, О. Пошетун, І. Підласий, О. Савченко та ін.)[24;64;74;83].

Таким чином, просування освітніх інновацій включає розробку «інноваційних проектів», які являють собою набір документів, що описують процедури та всі необхідні заходи (включаючи інвестиції) для створення та впровадження інноваційних продуктів або інноваційної (в нашому випадку) продукції.

Висновок:

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що включення інноваційних технологій у звичну систему історичних досліджень є привабливим для учнів, змінені встановлені межі викладання предметів, а головне, реалізація освітніх стандартів є більш інтенсивною та всебічною. Інтерактивність, оригінальність та ефективність цих технологій роблять їх популярними серед учнів та вчителів, і, нарешті, їх систематичне застосування підвищує креативність навчального процесу. Тому використання активних освітніх форм і методів може активізувати психологічну діяльність учнів, підвищити інтерес до предметів, розвинути історичне мислення, уміння та навички та допомогти їм проявити своє особисте «я». Тож вжиток різних видів інноваційних вправ на уроках історії може доповнити будь-які знання, а різні види діяльності можуть залучити дітей та спонукати їх до наполегливої роботи. Процес розвитку навичок стане більш ефективним, якщо ми організуємо навчання спільно, на основі

спільної діяльності та взаєморозуміння між вчителем та учнями. Саме цей тип навчання за допомогою інтерактивних технологій підтримує формування основних здібностей учнів, розвиває інтелект дитини, зміцнює їхню впевненість у власних силах, активізує ентузіазм та творчі здібності.

2.2 Нестандартні уроки- як форма навчання

Нестандартні уроки -це неординарні підходи до викладання навчальних дисциплін. Мета їх проста: поживити нудне, захопити творчістю, зацікавити повсякденним, тому що інтерес - це каталізатор усієї навчальної діяльності. Нестандартні уроки –це імпровізоване учбове заняття, коли активними є всі учні, кожний має можливість опинитися в атмосфері успішності й клас стає творчим колективом.

Ці уроки містять у собі всю розматість форм і методів, особливо таких, як: проблемне навчання, пошукова діяльність, міжпредметні й внутрішньопредметні зв'язки, опорні сигнали, конспекти та ін. Учні позбавляються напруження, поживлюється мислення, збуджується й підвищується інтерес до предмета в цілому[53].

У нашій країні цей метод був заборонений. Лише у 1980-х роках практичні вчителі звернулися до своїх методичних скарбниць. Вони обрали незалежний шлях і нічого не знали про західні методи.

Тому вся увага зосереджена на перегляді навчальної програми як форми навчання. Так з'явилися «нестандартні уроки».

Розробка нестандартних уроків відбувається у двох напрямках: різні форми навчання (урок-диспут, урок-лекція, урок-семінар) та поєднання нинішніх нестандартних уроків.

На відміну від призначення регулярних курсів-оволодіння знаннями, уміннями та навичками, нестандартні уроки повністю враховують вікові особливості, інтереси, тенденції та здібності кожного студента. Він поєднує в

собі елементи традиційних уроків - сприйняття, навчання, розуміння та узагальнення нових матеріалів - але форма незвичайна.

Ці уроки містять в собі елементи майбутньої технології і в поєднанні з системою, заснованою на глибокому розумінні потреб, інтересів та здібностей студентів, вони можуть стати справжніми інноваціями [54].

«Без знання минулого неможливо точно зрозуміти сьогодення», - справедливо зазначив відомий український історик і політик М. Грушевський.

Новий метод вивчення історії ХХ століття має базуватись на індивідуальному орієнтованому навчанні, а всі методи навчання мають спрямовуватись на виховання громадян України, які є соціально адаптованими та свідомими, здатними творчо та свідомо вирішувати проблеми навчального процесу. Автоматичне оновлення викладання історії в школах вимагає творчих методів учителів, особливо у виборі методів та засобів, використанні наочних та аудіовізуальних матеріалів [51].

Водночас одним із найважливіших пріоритетів є виховання в учнів творчості та критичного мислення. Це не стільки знання, скільки поглинання досвіду самостійної роботи учнів. Очевидно, що одним із засобів розвитку особистості учнів у цьому напрямку та активізації пізнавальної мотивації учнів на уроках історії є освітньо-дослідницька діяльність, яка має передбачати поетапне встановлення творчих завдань дослідження та наукових рішень. У процесі поєднання інтерактивних, аудіовізуальних та мультимедійних технологій можна розвивати дослідницькі навички на уроках історії.

Основною метою цього нововведення є створення цілісної взаємодії між учнями та вчителями. Розвиваючи особистість кожного учня та різні форми мислення, створюючи та вирішуючи проблемні завдання, учні самостійно розуміють певні історичні події, не звертаючись до підручників, мають можливість робити певні висновки та застосовувати знання на практиці. Одним із пріоритетних напрямків національної політики розвитку

освіти є створення сучасної індустрії засобів навчання та виховання, повне забезпечення навчальних закладів та впровадження сучасних інформаційних технологій в освіту [46].

Використання аудіовізуальних засобів на уроках історії практикувалося протягом тривалого часу, але раніш якість фото-аудіо-відеоматеріалів, їх нестача та неможливість відходу від класно-урочної системи не дозволяли вчителю використати аудіовізуальні засоби більш ефективно і продуктивно [23]. Тому різні форми навчання є досить ефективним у цьому плані, приймаючи різноманітні форми навчання, починаючи від роботи в команді, створення пари, групового навчання та закінчуючи індивідуальним навчанням, завдяки чому вчителі мають можливість розрізняти проблеми відповідно до рівня розвитку учнів. Інтерактивні технології створюють комфортні умови навчання, щоб кожен учень відчув власний успіх та інтелект.

Найпоширеніші форми нестандартних уроків:

1. Інтегрований урок. Зазвичай такі уроки викладають два викладачі. Разом вони оновлюють знання про дві сфери дослідження (за необхідності), представляють нові матеріали тощо. Найчастіше поєднуються історія-географія, історія-література, історія-іноземна мова та інші дисципліни.[24]

2. Дослідницький урок та лабораторно-практичні роботи. Їх мета - отримати освітню інформацію з основних джерел. Ці уроки розвивають особливі навички, стимулюють пізнавальну діяльність та незалежність. Учні вчаться користуватися історичними джерелами, що розміщені у підручниках та виданнях періодичної преси.

3. Рольова гра. Діти повинні приймати конкретні рішення в контексті проблем у межах ролі. Кожна гра має чіткий сценарій, основну частину якого повинні виконати учні. Тому пошук рішення проблеми залишається завданням учня.

4. Театральна (театралізована) вистава. Порівняно з рольовою грою, вистава дає більш чітку сцену, безпосередньо регулює діяльність учнів у

класі та підвищує їх незалежність у процесі підготовки сценарію. Театральна вистава покликана стимулювати інтерес до навчання. Вони базуються на образне мислення, фантазію, уяву учнів. Інтегровані уроки дозволяють дізнатися більше про предмети, які ми вивчаємо. На такому уроці кожен учитель-предметник намагається подати суть того, що вивчається, зі своєї, специфічної для кожного предмета, точки зору. Не останню роль відіграє й оригінальність самої форми проведення уроків. Учні відразу ж зацікавлює присутність кількох учителів на уроці[43].

Інтегровані уроки за змістом поділяються на три категорії:

- а) вивчення нового матеріалу;
- б) дослідження нових матеріалів;
- в) підсумкові.

Одним із ефективних способів активізації пізнавальної діяльності є дискусія. Її основне завдання – сформулювати правильну точку зору при вирішенні будь-якої проблеми.

Дискусія хороша, коли учні добре підготовлені та мають базові знання. Теми та плани обговорень заздалегідь продумуються вчителем. Він може бути побудований на двох пунктах, один з яких обраний і доведений як правильний, або на визначенні чи тези, які слід відкинути або довести, що вони правильні.

Важливо також підготувати написання та обговорення статей. Тема реферату повинна відображати основну проблему теми, доповнювати або поглиблювати її.

Підготовка реферату - це робота з документами, додатковою літературою. При підготовці до написання реферату необхідно враховувати особистісні особливості учнів: їх інтереси, нахили, можливості та проблеми, які їх торбують. Літературу рекомендує вчитель. Під час підготовки конспекту учням слід ознайомитися з додатковою літературою.

Найкраще починати семінари у 8 класі. З точки зору навчальних цілей, джерела знань, методичні прийоми, семінари можуть бути різними.

Основним методом семінару є діалог, під час якого обговорюється інформація студентів, аналізуються графіки, таблиці, ілюстрації, журнальна інформація та інші документи.

Використовуються різні джерела інформації для забезпечення реальної роботи. Семінари можуть бути різними за навчальною метою, за джерелом набуття знань, методичних прийомів проведення. Учні розширюють уявлення про досліджувані явища та процеси та встановлюють причинно-наслідкові зв'язки. У такому уроці немає чіткого регламенту навчальної діяльності, і тут є багато простору для ініціативи та творчості. Учні вчаться планувати свою роботу та здійснюють самоконтроль. Це стимулює розвиток пізнавального інтересу до предмета та розширює їхній погляд на світ. На практикумі учні виконують набагато більше завдань, ніж на традиційних курсах. Для організації самостійної роботи семінару найкраще розробити спеціалізовані навчальні матеріали. Кожен учень повинен їх отримати. Школярі знайомі зі змістом курсу та переліком історичної інформації, необхідної під час самостійної роботи. У матеріалах можуть бути використані статистичні таблиці, діаграми, графіки, діаграми, фрагменти науково-популярної літератури та карти. Завдання у різних сферах щодо змісту, форми, складності та незалежності виконання.

Урок-залік

Такий урок допоможе вчителям зрозуміти та розкрити особисті навички учнів, а потім продемонструвати грамотність та ерудицію.

Підготовку до таких уроків слід починати з 5 класу. На наступних курсах виникає потреба вдосконалити вміння та навички читання серйозних текстів та використання карт; порівнювати та аналізувати зміст прочитаного; користуватися каталогами, каталогами. Без цих навичок неможливо викладати такий урок.

Перш ніж планувати такі уроки, необхідно визначити, що ми збираємось робити. Ми повідомимо учнів про інформацію про іспити протягом трьох

тижнів. Необхідно підкреслити, з яких тем і розділів це відбуватиметься і які проблеми потрібно вирішувати.

Залік допомагає перевірити знання учнів, літературу та вміння виконувати практичні завдання. У курсі доцільно використовувати колективні методи навчання. Наприклад, перевірте після вирішення проблеми. Клас поділяється на 6 груп і призначається радником. Кожна підгрупа отримує різну книгу діяльності. Перше завдання вирішує та пояснює консультант, а решта завдань учні виконують самостійно. Консультант координує та записує, а вчитель контролює діяльність учнів. Наприкінці уроку консультант оголошує результати.

Урок-рольові ігри

На цьому уроці обговорюються певні питання, і учні вчаться демонструвати свою думку та робити висновки. Ігри виховують пізнавальний інтерес та активізують розумову діяльність. Ігри виховують навички спостереження, вчаться робити висновки та порівнювати окремі факти. Під час гри учні краще засвоюють матеріали та вчаться застосовувати вивчене у нових ситуаціях. Рольова гра вимагає від дітей прийняття конкретних рішень, коли в ролі виникають проблеми. Кожна гра має чіткий сценарій, основну частину якого повинні виконати учні. Тому пошук рішення проблеми залишається обов'язком учня.

Урок-прес-конференція

Цей тип навчальної програми виховує мобільність, навички пошуку та вміння розкривати суть проблеми, висвітлюючи її стисло і детально відповідаючи на запитання. Вона вчить самостійному засвоєнню знань. Підготовка до таких уроків починається через 10-17 днів. Підготовчий етап до класу-завчасно оголосити тему, дату та час зустрічі. Після виступу експертам пропонується переглянути промову за такими показниками:

- а) готовий;
- б) діяльність;
- в) наявність ясності;

г) реклама;

д) Політична грамотність.

Висновок робить хтось із учнів чи вчителів. Нижче наведено обговорення цього питання. Завершальним етапом може бути діалог та підготовка таблиць.

Урок-гра "Що? Де? Коли?"

Група заздалегідь поділяється на три команди, обирається керівник групи, розставляються завдання, готується номер команди, а ім'я керівника команди є на реєстраційній картці. На уроці, використовують обладнання, з яким учні працюють у цій частині навчання, таблички для маркування, проектори, гонги та логотипи клубів «Що? Де? Коли?» (Сова - символ мудрості.)

Гра ділиться на 6 етапів.

1. Вступ учителя.

Розминка. Повторіть усі ключові питання теми, беручи до уваги міжпредметні зв'язки.

3. Встановіть час для обдумування питання та оцінки відповіді. Судді обираються

Серед учасників конкурсу.

4. Гра "Що? Де? Коли?"

5. Короткий зміст. Очки нараховуються на основі заповнених тем, а реєстраційну картку кожної команди заповнює суддя. Капітан і вчитель закінчили.

6. Останні слова вчителя.

Урок- КВК

КВК користується великою популярністю у школярів. Цей тип завдань можна використовувати для повторення уроку.

У процесі підготовки учні вчаться творчо мислити, «уточнювати» знання, швидко знаходити правильну відповідь і винахідливо викладати її.

Вони вчаться уважно слухати, розуміти своїх однолітків і допомагати їм. Завдання вчителя на етапі підготовки включає всіх учнів, перевіряє знання кожного, оцінює їхню роботу в класі та готується до неї. Адже мета гри - розвивати потребу в дітей готуватися разом з товаришами, самостійно і допомагати всім членам команди. Ця ситуація також важлива для емоцій. Ви можете переставляти столи, використовувати музику, слайди та прикрашати клас плакатами, газетами та гаслами. В основному уроки КВК - це повторення предметів та частин. Конкурс складається з шести етапів конкурсу.

Посібник "Поле чудес"

Під час підготовки курсу студенти навчатимуться складати кросворди та загадки. Ви можете пограти у гру «Чудо поле» і повторити новий матеріал, коли перевірятимете теми під час репетиції. У грі використовуються різні слова, поняття та визначення.

Клас поділяється на дві або три команди (кількість рядів у класі та кількість офісів). Представники кожної команди по черзі називають букви у словах, захованих під клітинками. Вгадавши букву, команда отримує бал, а не відгадавши слово -0.

Урок-диспут

Обговорюйте, розглядайте, досліджуйте. Це обговорення поширених проблем, і тільки одну проблему можна вирішити правильно. Дискусія є результатом взаємного обміну між вчителем та учнями у процесі вирішення проблем.

Механізм обговорення: проблемна ситуація, що представляє психологічний стан учнів, поряд з інтелектуальними труднощами супроводжується збільшенням пізнавальної діяльності та бажанням зрозуміти проблему.

Кожне обговорення має три складові:

1. Знання включають знання предмета, суперечки та ситуації проблеми, що виникла.

2. Оперативно-комунікативний відноситься до вміння аргументувати, відстоювати свою точку зору та мати спосіб реалізації логічних операцій.

3. Емоційна оцінка включає емоційний досвід, потреби, цінності, установки, мотивації та оцінки.

Для дискусії характерні такі поняття: знання, вміння та досвід у творчій діяльності. Дискусія є предметною дискусією, в якій студенти набувають важливого значення.

Під час підготовки вчителі повинні чітко формулювати завдання, бажано супроводжувати їх поясненнями, що розкривають сутність проблеми, а також питаннями про можливі шляхи вирішення проблеми. У зв'язку з цим найкраще прислухатися до думки вчених.

Сказане вище не вичерпує можливостей організації і проведення уроку історії. Сучасний вчитель має широкі можливості для його удосконалення.

Таким чином, сьогодні перед учителем історії постає нелегке запитання: як зробити, щоб урок був радісним і цікавим для учнів, щоб розкрив творчий потенціал особистості, поставив у ситуацію морального вибору і прийняття самостійного рішення. Потрібні шляхи оптимізації навчального процесу. Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування вольових та інтелектуальних сфер, дає відчуття потреби у самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості. Методичний аналіз сучасних форм роботи та проведення нестандартних уроків дає підстави стверджувати, що всі вони можуть успішно використовуватися в процесі навчання історії.

Наукова достовірність виучуваного матеріалу, його оптимальність, змістова наповнюваність є важливими чинниками, що в сполученні з правильним вибором типу, структури уроку та методів навчання сприяють підвищенню ефективності занять.

Однотипність уроків знижує учнівську активність, притупляє увагу. Нестандартний урок – це органічний стиль навчання[54].

Висновки

Підводячи підсумок, можна сказати, що нестандартний урок – органічна комбінація створення, розвитку й виховання. Нестандартні уроки подобаються дітям, тому що вони творчі й незвичайні, а найголовніше – ефективні. Існує велика кількість видів нестандартних уроків. У ході цієї роботи було розглянуто декілька з них, а саме: урок-суд, урок-вікторина, урок-КВК, урок-конференція, урок-подорож та інші.

Провівши дослідницьку роботу в школі ми дізналися, що обізнаність вчителів з нетрадиційними уроками на високому рівні, проте в шкільній практиці переважає традиційне навчання. Тож, спираючись на результати бесіди з вчителем математики старших класів, ми виявили наступне:

Для того щоб зробити висновок про використання нестандартних уроків як засобу підвищення якості знань учнів ми запропонували учням 10 класів відповісти на запитання і виявили, що їм подобаються завдання із нестандартним підходом розв'язання, більшість школярів хотіли б бачити урок, що виключає використання звичайного типу уроку, вони прагнуть щоб вчитель застосовував уроки з нестандартним викладанням.

Ми розробили декілька нестандартних уроків з історії, які мають на меті змінити ставлення учнів до навчального процесу, збільшити інтерес до історії і підвищити якість знань учнів.

2.3. Інтерактивні форми навчання на уроках історії України у 10 класі.

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до освіти. Одне з них – навчання людей приймати важливі рішення та знаходити спосіб спілкування у новому середовищі. Цей шлях є дуже ефективним для побудови нових відносин у швидко мінливій реальності. Ініціативність, самостійність, креативність та здатність адаптуватися до швидких змін - ці риси особистості стали найважливішими на цій фазі історичного розвитку, а їх формування потребує впровадження нових методів навчання.

Реформа української освітньої системи відповідно до потреб часу змусила вчителів відмовитися від авторитарних методів навчання і замість цього використовувати гуманістичні методи та методи, що стимулюють розвиток індивідуальних творчих принципів з урахуванням їх індивідуальних особливостей[70;72].

Завдання сучасної освіти чітко визначають основні напрями виконання завдань. Серед них найважливішим є перехід від традиційної (дисциплінарної) до інноваційної (орієнтованої на особистість) освітньої парадигми, яка безпосередньо пов'язана з впровадженням історії в освіту.

Правові дослідження базуються на методах, що ґрунтуються на особистості та здібностях, оскільки вони передають власну цінність знань, розвиток навичок працевлаштування, обробку інформації з різних джерел та її застосування для розвитку особистості та самовдосконалення.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів, де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації[73].

Залежно від мети та форми організації навчальної діяльності учнів, інтерактивні технології можна розподілити на чотири групи:

- інтерактивні технології кооперативного навчання;
- інтерактивні технології колективно-групового навчання;
- технології ситуативного моделювання;
- технології опрацювання дискусійних питань.

З точки зору дослідників, основним завданням вчителів історії має бути оптимізація використання інтерактивних уроків та розробка стратегій та тактики дій, спрямованих на сприяння спроможності учнів впроваджувати інноваційних методів і форм роботи в історії в цілому; формування особистості, яка володітиме навичками історичного мислення, здатностями

давати правову оцінку реальним життєвим ситуаціям, самостійно розвивати власний інтелект, культуру та мораль та реалізовувати свій творчий потенціал.

Наголошуємо на тому, що для сприяння інноваційним здібностям учнів з історії в освітніх організаціях необхідно дотримуватись певних принципів, а саме: принципу зв'язку із повсякденним життям, саморозвитку та найкращого поєднання індивідуальної та колективної форм навчально - творчої діяльності, принципу віри в здібності дітей. Основним способом просування творчих здібностей учнів є діалог «учитель-учень», діалог «учень-учень», діалог «учень-учитель»[70;71].

Можна сформулювали кредо інтерактивного навчання, трохи змінивши слова великого китайського філософа Конфуція: "Те, що я чув, я забув. Те, що я бачив і чув, я трохи пам'ятаю. Те, що я чув, бачив, обговорював, я почав розуміти, що коли Я чую, бачу, обговорюю і роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром ».

Зауважити також , що учні ефективніше здобувають знання з історії з точки зору рівної співпраці, вирішення проблем та перешкод на шляху до досягнення цілей. Цей метод викладання історії є основою інтерактивного методу навчання. Використання взаємодії у навчальному процесі дає змогу організувати навчання таким чином, щоб учні навчилися застосовувати знання та навички, набуті в житті, та зрозуміти, що вони можуть бути корисними у будь -якій життєвій ситуації - професійній чи соціальній. Розуміючи, що наука сама по собі не існує, але вона тісно пов'язана з життям.

У науковій літературі існують різноманітні класифікації інтерактивних методів навчання. Скориставшись науковими й практичними напрацюваннями дослідниці О. Пометун [74], якою розроблено класифікацію інтерактивних методів навчання за формами навчання залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів, об'єднуємо їх у групи (рис. 2.1)

Рис. 2.1. Групи інтерактивних методів навчання

Ознайомлення учнів з новими документальними та художніми фільмами, користуючись персональними комп'ютерами та іншими аудіовізуальними носіями (діапроектор, аудіомагнітофон, слайдопроектор) це дає можливість зробити свої уроки цікавішими, наситішими та продуктивнішими. Учні дуже зацікавлені у відеопрезентаціях. Завдяки яскравості, динаміці, розміру та контрасту зображень та звуків вони мають досить стійку та неусвідомлену увагу. Це пояснює сильні спогади учнів про окремі сцени, найбільш яскраві та емоційні. Формувати передумову чіткого мислення, формувати свідоме і глибоке засвоєння знань.

Для уроків різних типів і форм проведення доцільно використовувати різні види відео-матеріалу: відео-пояснення (розповідь), відео-ілюстрацію, відео-підтвердження, відео-тест тощо. Для кожного уроку вчителі повинні ретельно підбирати відеозаписи, які відповідають меті, плану та структурі уроку. Відібране навчальне відео має бути розділене на невеликі сегменти (кадри) та розміщено у логічному порядку. Крім нової навчальної інформації, у кожному відео є завдання, яке необхідно виконати після отримання інформації (це може бути проблема, завдання тощо). Після того, як учень виконає завдання, вчитель аналізує, як воно було виконане.

Потрібно зазначити, що коли урок містить багато аудіовізуальних засобів (цифрові презентації, аудіювання, використання різних технологій), навчальний зміст уроку буде втрачено. Необхідність використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках української історії та всесвітньої історії очевидна, і кожен творчий вчитель повинен використовувати цю техніку. За допомогою аудіовізуальних та мультимедійних методів можна створювати такі роботи: документальні матеріали; художній фільм; діафільми і слайди; комп'ютерна мультимедія.

Останнім часом розвиток та впровадження інформаційних технологій, особливо мультимедійних технологій навчання, набули особливого значення у сфері освіти. Фактичне використання мультимедійних програм може бути різноманітним. Мультимедійні матеріали можуть використовуватися як вступ до теми (візуальний, слуховий або наочно-слуховий супровід пошукової діяльності, студенти отримують додаткові знання) перед вивченням навчальних матеріалів, як матеріал для самостійної обробки навчальної інформації, як контроль та самоконтроль якості та цілісності знання учнів.

Наприклад, під час вивчення теми «Початок Української революції» пропонує учням можливість дізнатися про боротьбу, життя, культуру та політичну структуру країни за допомогою навчального диска, на якому є багато завдань тестування. Можливості навчання аудіовізуальним та мультимедійним засобам навчання дуже великі. Коротше кажучи, це можна визначити так:

- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення навчальних завдань;
- забезпечує зворотній зв'язок, широкі можливості діалогу про навчальний процес;
- поширене використання ігрових технологій;
- закріплення освіти учнів та закріплення їх ролі як основного органу навчальної діяльності;

-зміцнює мотивацію до навчання.

Слід підкреслити, що для розвитку найефективніших дослідницьких навичок у класі учні повинні дотримуватись загальних вимог щодо використання аудіовізуальних засобів у процесі навчання.

Побудована таким чином робота дозволяє розвивати такі дослідницькі навички учнів:

-Використання аудіовізуальних засобів, таких як використання конкретних історичних джерел;

-Спостереження та аналіз історичних подій;

-Формування гіпотези;

-Використовувати знання, отримані на практиці та в інших областях, пов'язаних з історією. Найбільш підготовлені учні можуть узагальнювати матеріали, складати звіти та писати роботи.

Одним з найпоширеніших інтерактивних форм навчання на уроках історії України у 10 класі є метод "мікрофона" дає кожному можливість швидко говорити, відповідати на запитання по одному або висловлювати свою думку чи позицію. Правила такі:

- говорити має тільки той чи та, у кого "символічний" мікрофон; відповіді не коментуються і не оцінюються;

- Коли хтось говорить, інші не можуть говорити або кричати.

групова робота

Робота в невеликих групах дозволяє набути навичок, які необхідні для спілкування та співпраці. Після того, як вчитель поділить учнів на групи і призначить їм завдання, кожна група повинна виконати завдання за короткий проміжок часу (3-5 хвилин) і оголосити результати групової роботи[74,с283].

Надає правила групової роботи, які допомагають учням організувати домашнє завдання:

Швидко призначайте ролі групам:

Почніть з розмови навмання, потім розмовляйте по черзі.

Одне з правил активного слухання - не перебивати іншу людину.

Обговорюйте ідеї, а не особистість учня, який висловлює цю ідею.

Уникайте оцінки та образи членів групи.

Спробуйте досягти консенсусу в групі, хоча в деяких випадках група може мати різні думки і може існувати.

«Мозковий штурм»

Це ефективний метод групового обговорення для пошуку рішень, які заохочують учасників проявити свою увагу та креативність, це робиться шляхом вільного висловлення думок усіх учасників та допомагає знайти більше рішень для певних тем.

Викладач курсу називає тему для обговорення та запрошує вас взяти участь у дискусії шляхом "атаки", яка поділяється на такі етапи:

Усі учасники "атаки" пропонують ідеї для вирішення проблеми (ідея може бути будь -якою, навіть фантастичною).

Усі запропоновані ідеї учні записують на дошці.

Коли команда вважає, що кількість поданих ідей достатня, їх подання припиняються.

Після того, як майже всі ідеї будуть зібрані, команда згрупує, проаналізує та розвине їх.

Виберіть ті, які, на вашу думку, допоможуть вам вирішити проблему.

Кодекс поведінки під час мозкового штурму:

- Намагатися зібрати якомога більше ідей для вирішення проблеми;
- Змусити працювати уяву: не відкидайте жодної ідеї лише тому, що вона суперечить загальноприйнятому баченню;

Метод «Займи позицію»

Цей метод допомагає обговорити спірну тему. Дає кожному можливість висловитись, висловити різні думки з цього приводу, Якщо він переконаний, він може будь -коли довести свою позицію і може навести більш переконливі аргументи[74,с288].

Метод «Навчаючи-вчуся»

Цей метод дає можливість брати участь у навчанні та передавати знання іншим, в даному випадку своїм однокласникам.

Принцип роботи такий:

Після того, як вчитель назвав тему та предмет уроку, лист із завданнями був надісланий учням, щоб студенти були ознайомлені з інформацією на кожному аркуші;

Якщо учні чогось не розуміють, вони отримують інформацію від вчителя;

Учні готові передати цю інформацію іншим у доступній формі;

Їм потрібно поділитися своєю інформацією з іншими учнями. Учні можуть спілкуватися лише з однією людиною. Її завдання - поділитися своєю інформацією з іншими учнями та дізнатися певну інформацію з іншими учнями та дізнатися певну інформацію від них;

Після того, як усі поділилися та отримали інформацію, учні висловили свою думку щодо виконаних завдань. Цей метод дає можливість брати участь у навчанні та передавати знання іншим, в даному випадку своїм однокласникам[73].

Робота в парах

Робота в парі - це вид групової роботи. Така форма роботи дозволить учням оволодіти навичками співпраці, оволодіти вмінням висловлюватись та активно слухати.

Метод «Акваріум»

Ефективним способом розвитку навичок дискусії є «акваріум».

Після того, як учитель поділить учнів на дві -чотири групи і дасть їм завдання, які необхідно виконати, та необхідну Не заважаючи процесу обговорення, зверніть увагу, чи обговорення відповідає певним правилам. Після закінчення часу група стає на місце, і вчитель запитує клас:

- Чи згодні ви з думками групи?
- Чи була цілком обґрунтована думка?
- Які аргументи, на вашу думку, є найбільш переконливими?

Після цього в «акваріумі» відбулася інша група для обговорення наступної ситуації (проблеми).

Усі групи по черзі відвідують «акваріум» та обговорюють результати кожної групи у класі.

У команди є 3-5 хвилин на виконання цієї роботи. Усі інші учні класу повинні слухати не втручаючись у хід обговорення, спостерігають, чи відбувається дискусія за визначеними правилами. Після закінчення часу група займає свої місця, а вчитель заром з групами обговорює витання.

Після цього місце в «акваріумі» займає інша група і обговорює наступну ситуацію (проблему). Всі групи по черзі мають побувати в «акваріумі», і результати роботи кожної з них мають бути обговорені у класі.

Розвиток пізнавального інтересу до історичних досліджень розпочався з "занурення в океан історії", створення ситуацій за заданим алгоритмом: "що, де, коли, як, хто, що, чому". За допомогою цих питань діти зацікавилися історією як наукою та задумалися над перспективами її розвитку.

Кожен урок повинен бути результатом і емоційним відкриттям. Використання різних форм навчання може прослідкувати за роботою учня з певної теми дослідження та може об'єктивно оцінити його навчальну діяльність. Це допомагає виявити глибину знань для створення проблемного контексту. Зростання цієї ситуації свідчить про відсутність прогалин у розумінні учнів матеріалів уроку. Проблема ситуація дуже різноманітна за тематикою, змістом та складністю[64].

Лише коли вчитель зрозуміє, що дитина зазнала тиску потоку інформації, що впливає на її свідомість та почуття, учень досягне творчих результатів в історії.

Тому впровадження інтерактивних методів навчання сприяло формуванню в учнів пізнавального інтересу до історії, що дозволяє вчителям розглянути розвиток інноваційних навичок учнів, оскільки інноваційні

методи навчання можуть виховувати творчий потенціал учнів та якість загальних знань ,дає можливість практичного та творчого навчання[50].

Багаторічний досвід викладання історії довів, що необхідна ефективна інтеграція інноваційних методів для досягнення найкращих результатів у розвитку пізнавальних навичок учнів та творчого мислення, уміння самостійно будувати знання та орієнтуватися в інформаційному просторі ефективною є інтеграція інноваційних методів, поєднання різноманітних методів навчання і форм роботи школярів на уроках історії[59].

Завдяки оптимізованому використанню різних інтерактивних методів навчання змінилося становище вчителів та учнів у навчальному процесі. Будучи носієм готових знань, вчителі стають організаторами пізнавальної діяльності учнів, а учні-рівноправними суб'єктами навчання. Водночас створюється та впроваджується творча модель особистості, яка не тільки має здатність спілкуватися, розуміти історичні процеси , а й вміє працювати самостійно, розвивати власний інтелект, культуру та мораль, виявляє свій творчий потенціал, що є основою успішного подальшого професійного становлення особистості [84].

Отже, процес навчання – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Лекція – 5 % засвоєння

Читання – 10 % засвоєння

Відео/аудіо матеріали – 20 % засвоєння

Демонстрація – 30% засвоєння

Дискусійні групи – 50% засвоєння

Практика через дію – 5 % засвоєння

Навчання інших / застосування отриманих знань відразу ж – 90 % засвоєння.

Для того, щоб застосовувати дані освітні інновації у викладанні свого навчального предмету, необхідно постійно приділяти увагу самоосвітній діяльності, постійно підвищувати рівень власних професійних компетентностей, постійно брати участь у курсовій підготовці, дистанційних курсах і просто хотіти рухатися вперед і бажання навчити розуміти значущість історичних знань для кожного учня і держави в цілому.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити деякі висновки:

1. Нестандартні уроки дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини.

2. Використання нестандартних форм уроків сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів, діти безпосередньо беруть участь у процесі навчання. Пізнавальна діяльність учнів переважно має колективний характер, що створює передумови для взаємодії суб'єктів навчання, дає можливість для обміну інтелектуальними цінностями, порівняння й узгодження різних точок зору про об'єкти, які вивчаються на уроці.

3. Ефективність нестандартних уроків забезпечується за умови володіння вчителем методикою їх проведення та умілого використання таких уроків у певній системі в поєднанні з традиційними формами роботи.

Сьогодні вносить корективи в сам процес проведення уроку та підготовки до нього. Вчителю варто враховувати ті технічні засоби, якими користуються діти (ПК, ІТ технології, смартфони, Інтернет з його соціальними мережами та безмежними джерелами інформації тощо). А отже, вчитель має володіти тим, що знають його учні (хоча б на їхньому рівні або краще), вчитель має активно застосовувати наявні технології в своїй роботі, наприклад:

- пошук різнопланового теоретичного, практичного текстового, аудіо-, відео-, візуального матеріалу при підготовці до уроку чи певного виховного заходу;

- створення власних відеоуроків або відеопояснень певного навчального матеріалу або використання вже існуючих;

- використання соціальних мереж для тіснішого спілкування з учнями та кращого вивчення їх як особистостей (сторінка в Інтернеті багато про що може розповісти про свого власника);

- створення тематичних груп (як то група школи чи класу – розміщення відео та фото архівів групи, тематичні статті, опитування, дослідження, підготовка та проведення певних наукових та творчих проєктів);

- створення предметних груп щодо більш ефективного вивчення того чи іншого предмету (розміщення матеріалів для вчителів, учнів та їхніх батьків. відповіді на запитання тощо);

- створення груп за інтересами або для формування останніх;

- робота класного керівника великою мірою переноситься он-лайн (робота з батьками групова та індивідуальна, робота з учнями, що потребують особливої педагогічної уваги, групова та індивідуальна робота з учнями, виховні бесіди та бесіди з техніки безпеки можна та слід дублювати (або навіть повністю замінити) підібраним чи спеціально створеним матеріалом.

РОЗДІЛ III

«ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕСС»

3.1. Програмні вимоги до вивчення історії України у 10 класі

Вступ до Європейського співтовариства вважається одним із пріоритетів національного стратегічного розвитку України, тому Україні необхідно наблизити свої навчальні заклади та правову базу до стандартів ЄС. У них визначено перелік історичних дослідницьких навичок, які відповідають цінностям демократичної країни: зокрема, вміння працювати з історичними фактами, аналізувати джерела, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та відстоювати власні інтереси, думки тощо. Сучасні вимоги до освітніх стандартів змушують вчителів не лише давати учням інформацію, а й намагатися застосовувати її у повсякденному житті. Знання не заради знань, а знання – для збагачення життєвого досвіду.

За останні роки суттєво змінилися методи викладання предметів суспільствознавства. Передусім це стосується методів навчання, інноваційних навчальних програм і має сприяти здібності учнів до співпраці.

У 2021/2022 навчальному році діють такі Навчальні програми:

Курс загальноосвітньої школи «Історія України». 5-9 класи та 10-11 класи» (наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2019 № 236).

У 2021/2022 навчальному році учні 10-11 класів продовжуватимуть вивчати курси «Історія України» та «Всесвітня історія». Частина старшокласників продовжить навчання за програмою інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ», запровадженої у навчальний процес у 2018 році[22].

Також у 2021-2022 навчальному році залишається актуальним розуміння працівниками сутності компетентнісного підходу до навчання загалом та, зокрема, процесів, пов'язаних із розвитком в учнів/учениць ключових умінь.

Основою формування ключових і фахових умінь є розвиток ключових

навичок учнів у ХХІ столітті: громадянськості; критичне мислення та навички вирішення проблем; Спілкування та співпраця; лідерство та особистісний розвиток; творчість та уява; цифрова компетентність.

Сучасні вимоги до викладачів висувають системну самостійну роботу з підвищення професійної майстерності та поглиблення теоретичних знань і практичних навичок. Водночас актуальним є й проблема про підпорядкування особистих творчих інтересів загальній творчій проблемі, над якою працює колектив. Тому одним із головних завдань їхньої роботи є розвиток професійних навичок вчителів:

- самоосвітня компетентність
- методична компетентність;
- продуктивна компетентність;
- інформаційна компетентність;
- функціональна компетентність;
- соціальна компетентність.

При розробці компетенційних уроків викладачі повинні чітко сформулювати результати навчальної діяльності учнів у навчальній програмі, які відповідають елементам історичної предметної компетентності (хронометраж, простір, інформація, логіка та аксіологія). Ці навчальні цілі повинні мотивувати всі етапи уроку і повинні порівнюватися з фактичними результатами останнього етапу уроку. Тобто, якщо мета уроку полягає в тому, щоб учні показали ..., визначили ..., охарактеризували ..., назвали ..., висловили ..., порівняли ... то потрібно вибрати завдання і запитання для перевірки цих навичок. Важливе значення на завершальному етапі уроку має також рефлексія (від лат. reflexio - «повертатися назад») - метод самоаналізу знань, умінь, навичок, дій, їх значення та меж.

Як і в попередні роки, історичні дослідження у старших класах мають на меті сприяти вмінню інтерпретувати історію України як частину політичного, економічного, соціального та культурного простору світу, пояснювати та аналізувати взаємодію української та всесвітньої історії

,навчити учнів розпізнавати й аналізувати виклики, які впливають на країну, людей і суспільство упродовж XX і напочатку XXI століть.

Загалом ці курси спрямовані на впровадження принципів викладання історії на основі компетентності, зокрема на розвиток та вдосконалення критичного та творчого мислення [23].

При викладанні історії в старшій школі важливо починати навчальні завдання, оновлюючи змістові напрямки, які формують ціннісні орієнтири та світогляд учнів, такі як інформаційне середовище, екологічна безпека та сталий розвиток, громадянство, підприємництво та фінансова грамотність, здоров'я та безпека, цінності та морально-культурна самосвідомість.

У принципі вона має не лише включати історію України у світовий, особливо європейське історичне та політичне підґрунтя, а й показувати, як Україна створила і створює цей контекст.

Для старшокласників важливо зосередитися на продуктивній діяльності, зокрема на дослідницькій та творчій роботі.

У 10-11 класах курси української та всесвітньої історії пропонують практичні заняття, проведення навчальних проєктів, написання рефератів. В інтегрованому курсі «Історія: Україна і світ» успішність учнів за цими видами робіт є обов'язковою частиною класної освіти та пізнавальної діяльності.

План уроку з кожного предмета включає загальні теми для практик, навчальних проєктів та/або рефератів. Вони мають на меті спонукати учнів до вивчення історичних біографій, створення портретів історичних діячів, підтримки інтересу до сімейних історій, розвитку вміння шукати інформацію та працювати в групах. І вчителі, і учні можуть виконувати проєкти як на уроці та вдома, але обговорювати результати на уроці.

Вчителі можуть дотримуватися запропонованих стратегій викладання історії або створювати власні алгоритми для роботи з учнями в конкретному класі, зокрема над конкретними навчальними цілями, елементами змісту, змінюючи порядок навчальних матеріалів у розділах, додаючи історичні

матеріали про країну та вносячи доповнення тематик практичних і творчих робіт тощо. Завдання, що даються учням, мають бути аналітичними, орієнтованими на очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності, заохочувати розвиток ключових навичок у учнів, створювати розуміння відносин минулого й теперішнього. Ці зміни вчителі повинні відобразити в плані роботи, який можна вивести з моделі планування, затвердженої Департаментом освіти. Перепланування допускається за умови, що викладач завжди враховує вимоги поточного навчального плану та очікувані результати навчальної діяльності учнів. Розроблений вчителем план роботи набирає чинності після розгляду педагогічною комісією та оголошення керівництвом навчального закладу.

У програмі інтегрованого курсу немає розподілу навчальних годин за розділами. У загальній кількості годин на рік вчителі самостійно визначають тривалість роботи кожної частини плану, звертають увагу на виконання завдань і ці завдання визначаються як очікувані результати навчання. Слід зазначити, що план уроку покликаний дати можливість учням досягти навчальних цілей шляхом опрацювання меншого обсягу інформації (шляхом внутрішньої та зовнішньої інтеграції). Плануючи навчання, доцільно планувати час навчання (індивідуальні курси курсу) для вивчення історії рідного міста.

Сьогодні вчителі під час викладання історії використовують різноманітні джерела інформації. Наочні історичні ресурси, аудіо, відео, електронні (онлайн чи офлайн) матеріали та засоби навчання, а також соціальні мережі, безсумнівно, є інтересом і мотивацією навчання та покращують його якість.

Основним документом, що визначає та формулює тему та очікувані результати кожного уроку, вибирає орієнтир методики навчання та оцінює типовий шаблон результатів пізнавальних зусиль учнів, є навчальний план навчального закладу.

Пояснювальна записка до програми визначає мету шкільного уроку історії, окреслює та уточнює кваліфікацію та потенціал предмета, інтегровані, міжпредметні та предметні змістові лінії, містить указівки щодо організації навчання. Урок історії загальної середньої ланки проводиться за допомогою предметів і курсів інваріантної та варіативної частини навчального плану освітньої програми закладу та на вищому рівні - після одного з предметів за вибором та подальшого вивчення. - рівень визначення курсу: предмети рівня стандарту, поглиблений зміст рівнів професійної підготовки.

У шкільному викладанні історії важливо поєднувати класні та позакласні заходи, щоб зрозуміти та сформулювати найтрагічнішу сторону історичної пам'яті українського народу, щоб відзначити та відзначити цей незабутній ювілей.

Звернемо увагу, що для належної організації уроків історії можна використовувати офіційні сайти державних установ, громадських організацій та установ. Це зокрема: Український інститут національної пам'яті <https://uinp.gov.ua>; Інститут історії України НАН України <http://history.org.ua>; Громадський проєкт «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт» <http://likbez.org.ua>; Історична правда <https://istpravda.com.ua>; Україна Incognita <http://incognita.day.kyiv.ua>; Електронний архів українського визвольного руху <http://avr.org.ua>

Основне завдання цих методів – навчити учнів мислити під час здобуття знань і застосовувати їх у нових навчальних ситуаціях. Одним із центральних пунктів інноваційного навчання є групові та індивідуальні стилі навчання. Довіра, повага, комунікабельність, мотивація гідності, вміння брати на себе відповідальність – все це основні чинники командної та індивідуальної роботи. Учень розвиває свою особистість у спільному вирішенні творчих завдань, коли його життєвий досвід і набуті знання знаходять максимальну участь. У цьому процесі здобуття нової інформації навчання для учня стає чимось новим. Водночас він має бути посередником між учнями та

навчальними матеріалами, а не, як раніше, єдиним джерелом знань. Через цю нову роль вчителі повинні:

- використовувати різні методи викладу нового матеріалу;
- використовувати завдання, які дозволяють учням оволодіти матеріалами з урахуванням їх досвіду та рівня пізнавальної активності;
- надати учням можливість продемонструвати свої досягнення в отриманні знань. Усього цього можна досягти завдяки використанню активних стилів і методик навчання на своїх уроках.

Використання цієї форми навчання надзвичайно важливо, оскільки вона має великий вплив на учнів.

Можна відмітити групову роботу найефективнішим способом організації навчальної діяльності на уроці, коли учні працюють разом, вони допомагають один одному. Проект здійснюється в цих групах, обговорюються проблемні питання та вирішуються навчальні завдання. Відомо, як би вчителі не вдосконалювали спосіб передачі інформації, аж до повного її аналізу, це ще не забезпечує адекватного усвідомлення учнями сутності історичних явищ. Багато школярів не розуміють об'єктивної причинності та логіки свого пошуку. Тільки коли кожен учень самостійно аналізує факти, він може їх зрозуміти. Тому також важливо зосередитися на розвитку різних типів навичок.

Висновки

Пріоритетним напрямком освітньої системи України, що підтверджено державними законами та нормативними документами, є доступ до якісної освіти. Тому впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес є одним із найважливіших питань, які сьогодні розглядаються в освіті.

Необхідною умовою використання сучасних технологій є реформування системи освіти, розробка нових дидактичних і методичних концептуальних засад освіти. Головні напрями: створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедіа,

системи гіпермедіа, електроні підручники тощо; освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією); навчання правил і навичок «навігації» в інформаційному просторі; розвиток дистанційної освіти. Умови гуманізації та демократизації в різних сферах суспільного життя спонукають до пошуку та формулювання нових стратегій освіти, які базуються на реальному запровадженні та здійсненні особистісно орієнтованого процесу навчання.

Останнім часом Міністерство освіти і науки, вчителі-новатори та вчителі-практики приділяють велику увагу цій гарячій темі. Розвиток творчої особистості учнів був і є одним із найважливіших завдань у навчанні та вихованні. Сьогодні ефективність роботи шкіл залежить від того, наскільки навчально-виховний процес забезпечує виявлення та реалізацію творчих здібностей кожного учня, формування творчої особистості, підготовку до творчої пізнавальної діяльності.

Тому, впроваджуючи нетрадиційну технічну модель уроків історії, позакласна робота сприяє підвищенню навчально-пізнавальної діяльності учнів, формуванню самостійного мислення та розвитку творчості.

Практичний досвід показує, що вчителі можуть внести свій внесок у розвиток особистості шляхом використання різноманітних видів спецкурсів у своїй повсякденній роботі.

Якщо учні сприймають їх у площині «цікавого», тоді близько 90% завдань уроку вирішуються найбільш ефективно.

Ш.О. Амонашвілі писав: «Дитина буде тягнутися до уроків, якщо вона знайде в них умови для більш цікавого і стрімкого руху свого життя» .

Педагогам слід намагатися схвалювати форми виховної діяльності, які допомагають учням розвиватися їх особистості[2]. Відродження нашого суспільства та успішний розвиток на цьому етапі значною мірою залежать від творчості та активності людей, які створюють умови для розвитку усіх особистостей.

Коли наш вчитель навчає учнів, як бути успішними в житті, як відчувати себе задоволеними та впевненими, ми закладаємо основу для того, щоб дитина в майбутньому стала обізнаною людиною. Тому ми виконуємо місію сучасної школи та відкриваємо двері освітній реформі.

Основною метою загальноосвітньої школи є розвиток та формування соціально зрілої, працьовитої та творчої особистості громадян України, здатних робити свідомий соціальний вибір та збагачуватися на основі інтелектуального, культурного та економічного потенціалу людей.

Навчання в школі є одним з найважливіших етапів соціального розвитку особистості. Досягнутий на цьому етапі успіх може суттєво вплинути на майбутнє учня і стати пусковим механізмом для подальшого особистісного руху, особливо якщо це стосується навчання – найголовнішого сподівання дитини.

Зробити кожну дитину щасливою – ось у чому бачить свою місію педагог і науковець В. Сухомлинський. Проте, якщо дитині не цікаво, погано чи нудно в школі, якщо вона відчуває, що не може оволодіти шкільними науками, вона не буде щасливою.

Тому, щоб зробити дитину щасливою, вчитель повинен насамперед допомогти їй навчитися відчувати «смак» успіху, навчити дитину працювати, думати, спостерігати і переживати, що таке розумова праця. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися.

3.2. Впровадження іновацій у викладанні історії України у 10 класі

Вже деякий час в освіті відбуваються зміни- перехід від традиційної системи навчання до інноваційної. Кардинальні зміни відбулися в організації та методиці навчання. В інноваційному навчанні головним героєм є учень, а вчитель грає зовсім іншу роль.

Урок історії у старших класах (9-11) має певні методичні особливості.

В основі роботи вчителя лежить організація самостійної пізнавальної діяльності учнів. Документи, таблиці, схеми та карти дуже важливі при вивченні програмних матеріалів, тому я намагаюся максимально використовувати ці додаткові матеріали на своїх уроках. Документи, схеми та фотографії тепер розміщені на сторінках підручників. Оскільки такого матеріалу немає, готую для учнів роздатковий матеріал для практики на уроці. Сьогодні ми живемо у світі інформації [7].

Досить важливу роль у вирішенні цих завдань відіграє використання уроків з комп'ютерними технологіями. У практиці роботи я широко використовую інформаційні технології. Інформаційними технологіями навчання називають всі технології, що використовують спеціальні технічні засоби навчання: комп'ютер, аудіо-, відео-, кінотехніку, телебачення, комп'ютерний підручник, дискенциклопедію. На уроках історії використовуються відеофільми. В 10 класі доцільно на уроках з теми «Перша світова війна» використовувати фрагменти з документального фільму «Перша світова війна в кольорі». Проте, матеріал відеофільму потрібно правильно організувати. Під час підготовки до роботи з відеофільмами можна скористатися декількома рекомендаціями: 1. Застосування відеофільмів повинно бути ефективним і дидактично доцільним (необхідно підібрати потрібні фрагменти, використовувати різні варіанти включення відеофільму у навчальний процес). 2. Необхідно враховувати психофізичні особливості учнів (тривалість фрагмента від 5 до 10 хв.). 3. Показу відеофільму має передувати пояснення вчителя. Після перегляду учні виконують різні завдання. Це можуть бути питання до відео фрагменту, завдання скласти план, короткий переказ побаченого. В старших класах учні аналізують побачене, роблять висновки. Розвиток пізнавального інтересу до вивчення історії починається з «занурення в океан історії», створюються ситуації за заданими алгоритмами : «Що, де, коли, як, хто, чим, чому». За допомогою інноваційних технологій з'являється інтерес до історії як науки,

діти замислюються над перспективами її розвитку. В результаті впровадження інноваційних технологій на уроках історії ми впевнилися, що вони сприяють створенню умов для розвитку особистості учня, і це є найбільш ефективним шляхом формування гармонійної особистості в цілому [16].

Власний досвід впровадження і використання інноваційних технологій на уроках історії у 10 класі.

Використання активних форм і методів при вивченні суспільних предметів буде мати тільки тоді результат, коли їх буде продумано і відібрано не для одного уроку, а для цілого розділу або теми. Тому, готуючись до уроків, вивчаю в першу чергу вимоги програми, зміст параграфів розділу. Такий підхід дозволяє відібрати головне, визначити основні поняття, факти, хронологію, пов'язавши їх з подіями не тільки певної держави, але також дає можливість системно показати синхронність історичного процесу.

Після того, як був ретельно відібраний матеріал, приступаю до вибору методів його вивчення на уроці. Досвід показує, що вони мають відповідати таким принципам: 1) вчитель є рівноцінним партнером спілкування; 2) учні є такими ж рівноцінними партнерами.

Планую уроки так, щоб учні мали можливість самостійного пошуку у набутті нових знань. А за допомогою інноваційних методів вони формують уміння та навички класифікувати й узагальнювати матеріал, робити висновки, давати об'єктивні оцінки історичним подіям.

Мета досвіду – визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання інноваційних технологій на уроках історії.

Відповідно до мети визначено такі завдання:

– на основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з'ясувати сутність і зміст поняття інноваційні технології;

- визначити методику викладання в контексті компетентнісного підходу до навчання історії;
- обґрунтувати методичні умови ефективної організації технологій на уроках історії загальноосвітньої школи;
- з'ясувати особливості проведення уроків історії з використанням інноваційних технологій в масовій практиці загальноосвітньої школи;
- розробити та перевірити експериментальну методику проведення інтерактивних уроків з історії в 5-11-х класах.

В своїй роботі велике значення приділяю вивченню нормативних документів. Мені цікаві нові ідеї, які б допомогли вирішити важливі на мій погляд завдання сучасної школи взагалі і мої, як вчителя, зокрема:

-виховання людини із високими моральними якостями, громадянина, активного, свідомого, із високою правовою свідомістю і правовою і політичною культурою;

-виховання громадянина, здатного жити у демократичній державі, здатного творити громадянське суспільство, що поважає права людини, має готовність їх захищати від будь яких порушень, вміти співпрацювати з іншими, поважати протилежну думку, вміти відповідати за своє рішення;

-виховання професіонала, який володіє необхідними компетенціями, здатного знайти своє місце в житті, щоб поєднати індивідуальні інтереси і потреби суспільства;

-виховання громадянина світу, який визнає багатомірність світу, розуміє і поважає його різноманітність;

-виховання людини, що свідомо ставиться до оточуючого світу, що розуміє свою причетність до його благополуччя.

Мені імponує як модель - особистісно орієнтоване навчання і виховання. Саме така модель дає можливість врахувати можливості дитини, зацікавити її до осмисленого вивчення навчального матеріалу, залучити її до активності на будь-якому етапі уроку. Учні приймають участь у формулюванні проблеми, визначають основні питання, працюють з різними

джерелами, узагальнюють, диференціюють, висловлюють власну думку, сперечаються, оцінюють власну діяльність на уроці. Така модель потребує адекватних форм та засобів організації навчального процесу. Тому в моєму творчому доробку уроки з елементами інновацій.

В своїй роботі використовую такі іноваційні технології:

Рис. 3.1

Одними із типів уроків, які сприяють активному засвоєнню знань є «Мозговий штурм», урок-семінар, урок-рольова гра, урок-подорож, урок-гра Що? Де? Коли?, урок-брейн-ринг, урок-вікторина, урок-КВК, квести та ін. Їх я в використовую у своїй роботі. На уроках поєдную індивідуальні і групові форми роботи, створення проектів. Уроки з історії не можливо уявити без роботи із писемними джерелами. Учні аналізують статті для ілюстрацій того чи іншого явища, використовують фотодокументи з газет, посилаються на телевізійні передачі.

Без самоосвіти людина не зможе забезпечити безперервної освіти в умовах світу, що увесь час оновлюється. Тому важливо озброїти учнів навчальними прийомами, навичками. На уроках історії це не лише аналіз

джерел, але і робота зі словниками, понятійним апаратом. Учні записують усі поняття, про які мова йде на уроці. Іншою формою роботи є порівняння термінів. Значне місце відвою для формування навичок узагальнення. З цією метою учні виконують завдання скласти схему, таблицю.

Не менш значимим є завдання формування мовленнєвої компетенції. Учні мають вірно вживати терміни. Під час дискусій, бесід, роботи в групі, вони обмінюються думками, підтримують полеміку, вчаться поважати думку один одного.

Однією з ключових проблем, над якими я працюю, є формування соціальної компетенції. Формуванню цієї компетенції сприяють рольові ігри, уроки-суди, які ми з учнями використовуємо впродовж цього навчального року і на уроках, і під час проведення позакласних заходів.

Спочатку слід використовувати прості інтерактивні методи – роботу в парах, робота в трійках, змінювані трійки, роботу в малих групах, “мозковий штурм” поступово доповнюючи цей спектр іншими більш складними методами. Набагато ефективніше старанно підготувати декілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити нашвидкоруч підготовлені “ігри”. Коли з’явиться досвід подібної роботи, такі заняття будуть проходити набагато ефективніше, а підготовка не потребуватиме багато часу [74].

Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає цікавість до процесу навчання. Особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що учні навчаються ефективній роботі в колективі і підвищують свій рівень комунікативних можливостей.

Як зазначав педагог-дослідник, Мокрогуз О. шлях до необхідного рівня мислення є запровадження в практику вивчення історії системи логічних завдань. У кожного учня є свої природні задатки і свої можливості для творчого розвитку. В цьому велику роль відіграють логічні завдання, які я впроваджую через рольові ігри, нетрадиційні уроки, повторювально-узагальнюючі уроки та ін [58].

На уроках намагаюся створити такі ситуації, на яких учень зможе:

- захищати свою думку, наводити на її захист аргументи, докази, користуватися набутими знаннями;
- ставити питання вчителю, товаришам, з'ясовувати не зрозуміле, поглиблювати процес пізнання;
- рецензувати відповіді товаришів, інші види роботи, вносити корективи;
- допомагати товаришам у виконанні колективних та індивідуальних творчих робіт.

Використання елементів гри підвищує пізнавальні інтереси учнів, розвиває історичне мислення, самостійність, колективізм, активізує пасивних.

Особливо активним є вибір нових активних методів навчання історії в старших класах. Адже старшокласники – це сформовані (зі своїм типом мислення, бачення життя) особистості і для роботи з ними вже не підходять ті методи, які апробовані у середніх класах. Як свідчить особистий досвід, найефективніше перевірити знання фактів, понять, хронології вдається на уроці типу “Брейн-ринг”.

Клас поділяється на дві команди по 6 учасників. Вони займають місце за столами. Вболівальники групуються навколо них. Час на обдування – 1 хв. Відповідає та команда, яка перша подала звуковий сигнал. Питання I та II типу оцінюються 1 балом, а питання фіналу – 2 балами.

За результатами гри можна зробити висновок щодо рівня підготовки учнів з даної теми, їхнього вміння логічно мислити, швидко приймати рішення. Такі уроки цікаві тим, що дають можливість всебічно розглянути проблему, знайти найбільш вдале рішення. Вони активізують пізнавальні можливості школярів, виховують почуття колективізму, розвивають допитливість, вчать самостійності.

Отже, як бачимо, ігри вже зайняли своє місце в методиці викладання суспільних предметів. Використання ігрових моментів може бути складовою якогось етапу уроку або самостійним етапом, або окремим уроком. Досвід показує, що з великим зацікавленням учні розв'язують і складають історичні кросворди, чайнворди, ребуси, головоломки, вікторини.

Використовую в практиці своєї роботи таку інтерактивну форму проведення уроку як дискусія. Теми дискусійних питань можуть бути різними, але перевагу надаю тим, які містять протиріччя, що створює проблемну ситуацію. Такі уроки навчають учнів самостійно шукати розв'язання проблемних дискусійних питань, забезпечують своєчасну підтримку всім учасникам дискусії, створюють атмосферу, яка виключає в учнів почуття невпевненості або дискомфорту.

Надаю перевагу тим запитанням, котрі допомагають розвивати історичне мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, ведуть до пошуку та аналізу.

Метод «Мікрофон»

1. Здобутки і прорахунки УЦР.

Причини падіння УЦР, її історичне значення.

Пла-конспект уроку (Додаток 2).

Під час проведення такої “мозкової атаки” з'ясовую рівень засвоєння учнями певної теми, а також пропоную новий аспект вирішення окремої проблеми.

Кожна із форм і методів навчання має як і свої переваги, так і недоліки. Проте добре їх поєднання створює сприятливі умови для активізації пізнавальних можливостей учнів, формування історичного мислення.

Вважаю, що у груповій навчальній діяльності учні показують вищі результати засвоєння знань і формування вмінь, ніж під час роботи фронтальної. Вона має ряд переваг:

- за той самий час обсяг виконаної роботи набагато більший;
- формується вміння співпрацювати;

- формується мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між дітьми.

У житті школяра кожен урок повинен стати місцем радісного самовідкриття, самовираження, самоствердження. Важливо пам'ятати, що «успіх уроку визначається культурою і професіоналізмом учителя. Саме від нього залежить, чи стане урок школою доброзичливості, самостійності, творчості та відповідальності» [74,с 286].

Майстерність вчителя історії полягає головним чином в умілому оволодінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні новітніх досягнень педагогіки і передового педагогічного досвіду, в раціональному керівництві пізнавальною і практичною діяльністю учнів, їх інтелектуальним розвитком.

Особисто я у своїй роботі постійно використовую передові сучасні освітні інновації. Найбільше звичайно, це – скрайбінг, веб-квести, ментальні карти, інфографіка, хмарні та інтерактивні технології. Їх застосування має і свої позитиви і свої недоліки. Але доцільне поєднання інновацій і особистісно-діяльнісного підходу дасть значний ефект у досягненні саме мети уроку. При цьому ми повинні пам'ятати, що сучасний учень хоче бути на цікавому уроці, де він є учасником уроку, а не пасивним слухачем розповіді учителя. Для навчання творчої, гармонійної і високорозвиненої компетентної особистості це дуже важливо.

Широке та ефективне впровадження інноваційних технологій в освітній процес сприяє підвищенню його якості, зацікавленості учнів та учителів. Однією із таких технологій, яка вчить знаходити необхідну інформацію, аналізувати й систематизувати, вирішувати поставлені завдання, є технологія веб-квестів.

Навчаючи школярів розуміти значущість історичних знань, учитель приділяє особливу увагу формуванню в них творчих здібностей, історичного мислення, історичної пам'яті. Учні розробляють проєкти, скрайб-презентації

і цим збільшують свій науковий та культурний потенціал. Отже, скрайб – це нестандартно організована навчальна діяльність та цікавий сучасний урок.

Однією із найкращих форм логічного структурування інформації, я вважаю ментальні карти. Це унікальна методика, побудована на використанні ментальних карт, відома не так широко, але саме вона дозволяє отримати значні переваги під час роботи з будь-якою інформацією.

Ментальна карта (mind-map, mindmapping) – це графічне відображення процесів багатовимірного мислення. Ментальні карти є зручною, ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису.

Суть побудови ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити карту знань на обрану тему.

Ментальні карти на уроках історії – це впорядкування логічного ланцюжка подій, фактів, ідей. Це швидке опрацювання великого обсягу інформації, виділення важливої інформації від другорядної. Техніка майнд меппінг дозволяє читати швидше, запам'ятовувати більше, краще концентруватися. Це – ведення конспектів. Інтелектуальні карти для цього підходять краще за звичайні нотатки. Їхнє створення займає менше часу, ніж написання великого об'єму тексту, крім цього, таке відображення інформації саме по собі є логічно організованим. Кожна карта пам'яті є унікальною і зберігається в пам'яті як цілісний об'єкт. Це і Мозгові штурми, бо карти пам'яті є потужним інструментом для роботи із асоціаціями. Записуючи, а потім переглядаючи ідеї, знаходяться нові зв'язки між концепціями, які були непоміченими до того. Крім того, сам спосіб малювання карти переводить мозок у режим креативності. Ця методика розвиває творчі здібності дітей, оскільки ментальні карти є відображенням мислення дитини, ходу її думок стосовно тієї чи іншої теми, на яку створюється ментальна карта [90].

Для того, щоб застосовувати дані освітні інновації у викладанні свого навчального предмету, необхідно постійно приділяти увагу самоосвітній діяльності, постійно підвищувати рівень власних професійних

компетентностей, постійно брати участь у курсовій підготовці, дистанційних курсах і просто хотіти рухатися вперед і бажання навчити розуміти значущість історичних знань для кожного учня і держави в цілому.

Більш складним у підготовці є створення інтерактивного плакату. Але, якщо малюнок-загадку можна використовувати на окремому етапі уроку, то інтерактивний плакат може стати основою уроку. Даний вид завдань вимагає використання інтерактивної дошки.

Застосування вказаних форм роботи дозволяє не тільки створити умови для економії часу, здійснювати роботу щодо стимулювання та розвитку пізнавального інтересу учнів, формування у них навичок роботи з інформацією.

Із власного досвіду наведу приклади використання міжпредметного зв'язку.

Історія - математика. Розв'язання хронологічних задач.

Розв'яжіть вираз і дайте відповідь: яка подія відбулася в отриманий у результаті рік?

$$(250 \cdot 10 : 4 + 148) \cdot 3 - 520 =$$

Відповідь: 1799 – рік завершення революції у Франції, встановлення консульства.

Історія – кіномистецтво. Згідно з державною навчальною програмою «Художня культура» в 9 – 11 класах передбачено вивчення вітчизняного та зарубіжного кіномистецтва. На нашу думку, це дає досить широке коло для створення міжпредметних завдань в межах історії та художньої культури. Художні відеоматеріали відзначаються великим мотиваційним потенціалом, однак як навчальний засіб вони мають ряд недоліків. Щоб їх усунути, учитель історії має, добираючи художній кінофільм, керуватися наступними критеріями:

Кінофільм має бути якомога близьким до історичної дійсності.

Уривки кінофільму, які вчитель може використати на уроці, повинні бути належної якості, не містити ненормативної лексики, не мати еротичного забарвлення.

Обраний уривок повинен розкривати певний зміст та нести чітку інформативність, адже саме на основі цих чинників буде складатися інтегроване завдання.

Ще один дуже цікавий метод запам'ятання це- лайфхаки на уроках історії (Додаток 2)

Із кожним роком освіта удосконалюється та йде з інноваціями вперед, тому ми, вчителі, повинні також розуміти все те, що знають наші учні. Сучасність ми не можемо уявити без нових технологій. Адже все, що нас оточує навколо, надає нам безмежний потік інформації. Задача сучасних вчителів – використовувати інформацію для нових знань, умінь та особливо практичних навичок учнів.

Отже, мета статті полягає у корисних порадах, щоби всі учасники освітнього процесу могли легко та швидко запам'ятати навчальний матеріал і формувати розуміння зв'язку між минулим і сучасністю. Одним із головних завдань в історії – це зрозуміти та запам'ятати дати історичних подій, особливо вивчення дат актуальне при підготовці до уроків узагальнення, ЗНО та ДПА.

Використовуючи Тимбілдинг на уроках історії. Як згуртувати учнів? Уміння працювати у команді, співпрацювати, спілкуватися у колективі, працювати разом над проектами – необхідні вимоги сучасності, нової української школи. Необхідними для застосування на уроках історії вбачаємо технології групової роботи, сучасні технології по розвитку співпрацювання у колективі - тимбілдинг (teambuilding) – заходи, спрямовані на згуртування колективу. Слово «тимбілдинг» походить від англійських слів «team» (команда) і «building» (побудова, утворення), тобто українською мовою перекладається як «командоутворення» та широко використовується в останні роки у сфері бізнесу, менеджменту, освіти[80].

Сторітелінг на уроках історії. У педагогіці метод сторітелінгу відомий ще з 90-х років ХХ століття. В Україні дослідженням методу сторітелінгу почали займатися нещодавно і на сьогодні цей метод вважається інновацією в освіті. З вітчизняних праць можна знайти статті О. В. Караманова та М. С. Василюшиної, К. О. Симоненко, Е. В. Ерднієвої, Н. Гущиної. Застосування сторітелінгу та використання для навчання стане в нагоді вчителям історії[81]. Методика сторітелінгу допоможе розвинути креативність, логічне мислення та пам'ять. Пропонуємо кілька можливих варіантів роботи із цієї методикою. Метод сторітелінгу – це розповідання історій. Він є ефективним в епоху технологій, коли факти, що їх мають запам'ятати на уроках учні, губляться серед інформаційного шуму. Вдало побудована історія має великий шанс прижитися серед учнівської аудиторії. Сторітелінг може бути пасивним і активним. У першому випадку за створення історії та її розповідь відповідає вчитель, у другому – йому допомагають учні. Вибір одного чи іншого варіанту залежить від уроку, теми заняття, а також від особистих побажань педагога. Пасивний сторітелінг можна застосовувати на початку вивчення теми. У формі розповіді можна подати біографії особистостей, опис життя людей в різні епохи, причини і наслідки якихось подій, тощо. А от активний – чудовий варіант для закріплення знань. Учні будуть створювати історії самостійно, а задача вчителя – направляти їх вірним шляхом. Учні в невеликих групах (3-4 особи) готують 10-хвилинні виступи з теми, яку вони зараз проходять. Наприклад: «Українська Держава». Обов'язкова умова: використання в історіях конкретних історичних дат, подій та героїв. Також можна попросити учнів поставити себе на місце відомих історичних персонажів та подумати над варіантами важливих рішень, які вплинули на хід української чи світової історії[88].

Висновки до розділу 3.

Отже, я вбачаю у використанні іноваційних технологій і методів навчання можливість зробити процес навчання цікавим та всепоглинаючим;

створити у дітей робочий настрій; допомогти подолати труднощі в засвоєнні навчального матеріалу.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що впровадження інноваційних технологій у звичну систему історичних досліджень є привабливим для учнів та змінює межі предметного викладання, головне, що реалізація освітніх стандартів стає глибшою та комплекснішою. Інтерактивність, оригінальність та ефективність цих технологій роблять їх популярними серед учнів та викладачів, а в кінцевому підсумку їх систематичне впровадження підвищує креативність навчального процесу.

Тому використання активних виховних форм і методів роботи може активізувати психологічну діяльність учнів, стимулювати інтерес до предметів, розвивати історичне мислення, уміння та навички, допомагати виявляти особистість.

Зі свого досвіду можу сказати, що використання інноваційних технологій сприяє:

- Розбирати матеріали самостійно, використовуйте примітки та текстові інструкції;

- контроль учнів;

- Складання окремого навчального плану для кожного учня;

- Ознайомлення з ефективною попередньо створеною програмою, яка допомагає вирішувати різні проблеми.

Досліджуючи та аналізуючи навчальний процес впровадження інноваційних технологій у закладах освіти, відповідно до мети та завдань кваліфікаційної роботи, робимо такі висновки. Аналіз науково-методичних джерел показує, що освітня інновація є творчим процесом, спрямованим на підвищення якості освіти і є результатом діяльності різних суб'єктів освітнього процесу. У ході впровадження інноваційних освітніх технологій розроблено та застосовано нові методи виховання та навчання, які спрямовані на здобуття нових знань. Інноваційна діяльність відкриває

простір для розвитку особистісних здібностей і забезпечує реалізацію соціально-економічного та технічного прогресу.

ВИСНОВКИ

Отже, інноваційні технології додають у навчальний процес проблемну, креативну та допитливу рису. Вони можуть викликати пізнавальний інтерес до історії, значною мірою сприяти відновленню змістовних сторін предмета, розвивати самостійну діяльність учнів. Загалом інтерактивні уроки права сприяють розвитку цих знань, умінь та навичок, особистого досвіду, емоцій та цінностей для забезпечення комфортної та ефективної правової адаптації та соціалізації в майбутньому.

Метою дослідження кваліфікаційної роботи було проаналізувати впровадження інноваційних технологій у вивченні історії України у 10-му класі у загальноосвітньому навчальному закладі (на прикладі Вугледарської НВК «МРІЯ»). Робота з упровадження програми охоплювала період листопад-грудень 2021 року. Аналіз отриманих даних довів, що після впровадження мною запланованих заходів відбулася активізація застосування інноваційних технологій у Вугледарській НВК «МРІЯ».

У ході використання інноваційної технології вивчення історії послідовно та системно на новому якісному рівні формується культура інтелектуальної праці. Учні вчаться планувати свою роботу, раціонально її виконувати та критично пов'язувати початковий план роботи з реальним процесом його виконання, а потім допомагати їм у навчанні. Усі перераховані вище навички істотно вплинуть на ефективність та якість навчання. Інноваційні технології в освіті мають міцні науково-методичні основи та важливі драйвери зростання. Тим не менш, концепція освітніх інновацій вимагає постійного вдосконалення технології навчання, і вона досягла певного прогресу.

Крім того, існує нагальна потреба у вдосконаленні нормативного забезпечення інноваційних освітніх практик, яке має поєднуватися із системним нормативним забезпеченням інноваційної державної політики.

Час сьогодні вимагає йти не шляхом удосконалення методів, у яких принцип наслідування є провідним і призводить до інтелектуального та

фізичного перевантаження учнів, а шляхом пошуку нових, ефективніших методів навчально-пізнавальної діяльності учнів, які забезпечують виконання замовлення й потреби суспільства.

Запропоновані інноваційні технології навчання історії розвивають в учнів самостійне творче мислення, пізнавальну діяльність, необхідні навички спілкування, уміння розв'язувати складні проблеми.

Застосування новітніх технологій є одним із шляхів підвищення ефективності уроку, адже вони вирішують завдання не тільки отримання знань, а й, більшою мірою, умінь та навичок. І завдання вчителя полягає у тому, щоб організувати такий процес навчання, при якому учні активно беруть участь у проведенні уроків, моделюючи ситуації та вирішуючи різні завдання.

Практичний досвід показує, що використовуючи різні типи нестандартних уроків у щоденній роботі, вчитель допомагає сформуватися особистості. Близько 90% усіх педагогічних завдань вирішуються як найефективніше тоді, коли вони сприймаються учнями у площині «цікавого».

Не менш важливим є гасло «Почни з себе». Це стосується усієї педагогічної громадськості. Якщо ми не в змозі стати в ситуацію інтерактивного спілкування між собою на всіх рівнях, то ми не можемо змоделювати інтерактивні методи роботи з учнями. Тоді інтерактивність залишається лише на рівні форми, «глянцевого ефекту» без інноваційних методологічних принципів.

Інноваційний розвиток освіти в Україні супроводжується інтеграцією науково-освітнього потенціалу. Гіпотетично виправданим можна вважати твердження: якщо в освітньому просторі створити умови, сприятливі для поширення педагогічних інновацій, інтеграційні процеси протікатимуть продуктивніше, а перспективи розвитку суспільства будуть очевиднішими. Разом з тим, інтенсивно посилюється тенденція до технологізації педагогічних процесів шляхом впровадження новітніх технологій, методик, сучасних інформаційних засобів навчання, які в цілісному своєму поєднанні

зкладають основу інноваційного розвитку освітньої галузі. Інноваційне оновлення педагогічних систем має забезпечити зростання особистісного потенціалу як важливої передумови ефективного функціонування будь-яких соціальних систем.

В умовах реформи освітньої галузі необхідно змінювати підходи до навчання не тільки учню, але й вчителю. Інноваційні технології дають можливість застосовувати компетентнісний, діяльнісний та особистісно зорієнтований підходи та забезпечити реалізацію міжпредметних змістових ліній. У результаті чого учні зможуть не лише здобути знання та зрозуміти ключові ідеї та поняття, але й оволодіти вміннями. Інноваційні підходи до організації навчально-пізнавального процесу покликані подолати розрив між освітою і вимогами життя та перетворити учня на суб'єкта освітнього процесу. Перспективність досвіду полягає в системному застосуванні вчителем технологій проблемного навчання, групової роботи, інтерактивних технологій, використання ІКТ, забезпечення формування правової культури та активної громадянської позиції.

Впровадження інноваційних методів відбувається із широким залученням ІКТ, а саме використання наочності у формі презентацій, відео, опорних схем, таблиць, мультимедійних посібників. Запровадження на уроках технологій критичного мислення та проблемного навчання, виконання проектів, робота в групах, дискусії, «мозковий штурм», «мікрофон» використання інтегрованих уроків. Основним результатом впровадження інноваційних технологій на уроках історії є активізація пізнавальної діяльності учнів, закріплення умінь та навичок проблемно-пошукової діяльності, формування основних компетентностей, що знайшло своє відображення в підвищенні рівня мотивації учнів та в позитивних результатах участі учнів в олімпіадах з історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдалова О. И. Использование технологий электронного обучения в учебном процессе / О. И. Абдалова, О. Ю. Исакова // Дистанц. и виртуал. обучение. – 2014. – № 12. – С. 50–55
2. Амонашвили Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка. / Шалва Александрович Амонашвили. – М. : Знание, 2010. – 96 с.
3. Ангеловски К. Учителя и инновации: Книга для учителя: Пер. с македон. – М.: Просвещение, 1991. – 159 с.
4. Артюшина М.В., Радченко М.І. Умови запровадження інноваційного навчання // Формування психолого-педагогічної компетентності вчителів: тренінг-курс для викладачів вищих навчальних закладів / За ред. Л.О. Савенової, І.М. Романової. – К.: НТЕУ, 2011. – С. 129 – 143.
5. Атаманова Ю. Є. Питання співвідношення інновацій та об'єктів права інтелектуальної власності / Ю. Є. Атаманова // Правове регулювання інноваційних відносин : кол. монографія / кол. авторів: А. П. Гетьман [та ін.]. – Харків, 2013. – Розд. 2., підр. 2.5. – С. 241–255.
6. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Монографія. - Запоріжжя: Просвіта, 2000.
7. Баханов, К. О. Професійний довідник вчителя історії / К. О. Баханов. – Харків : Основа, 2011. – 239 с.
8. Баханов К. Шляхи інноваційного навчання // Історія в школах України. — 1999. — № 4. — С. 19—25.
9. Баханов К. Що таке технологія навчання // Шлях освіти. — 1999. — № 3. — С. 23—25
10. Богданова І.М. Педагогічна інноватика: Навчальний. посібник. – Одеса: Ранок, 2000. – С. 120.
11. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід [Електронний ресурс] / Валентина Борисенко. – 2017. – Режим доступу до

ресурсу: [https://mozaikaped.blogspot.com /2017/08/integrovanе-navchannja-tematychnyj-i.html?view=flipcard](https://mozaikaped.blogspot.com/2017/08/integrovanе-navchannja-tematychnyj-i.html?view=flipcard).

12. Бутенко В.І. Творчо-пошукова діяльність учнів у процесі вивчення історії // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2002. - № 1. 31.

Бутенко В.І.

13. Ващенко Л. Інноваційні процеси в системі загальної середньої освіти особливості управління // Освіта і управління. – 2003. – т. 6. – №3. – С. 97–104.

14. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / В.О. Василенко, В.Г. Шматько. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.

15. Волканова В. Інноваційні технології навчання від А до Я / упор. Е К. : Шк. світ, 2011. Е 96 с. Е (Бібліотека Шкільного світу»).

16. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи // Тема. – 2004. – № 3/4. – С. 229–232.

17. Герега Т. Інтерактивні методи на уроках // Завуч. – 2004. – №7. – С. 7-13.

18. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2008. – 278с.

19. Гора П. В. Повышение эффективности обучения истории в средней школе. - М.: Просвещение, 1988.

20. Даниленко Л. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2003.– №3. – С. 70–74.

21. Дядечко Л. Інноваційні методи навчання // Дивослово. – 2005. – № 4. – С.39-42.

22. Державний стандарт загальної середньої освіти. Історія // Освіта України. – 1997. – 25 липня.

23. Державний стандарт базової та повної середньої освіти (освітня галузь «Суспільствознавство») // Історія і правознавство. – 2004. - № 4 (8).

23. Дидактика середньої школи під ред. М.Н.Скаткіна: 2-ге вид. - М., 1982.
24. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
25. Джерела та історіографія про трансформаційні процеси в освітньому просторі України (1991– 2017) : зб. матеріалів Всеукраїн. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.; літ. ред. Дерев'янка Т. М.]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2018. – 66 с.
26. Дьюї Д. Досвід і освіта / Д. Дьюї ; [пер. з англ. Марії Василечко]. – Л. : Кальварія, 2003. – 84 с.
27. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій/ автор-укладач Н.П. Наволокова,-Х.:Вид. Група „Основа,, ,2009-с.176
28. Застосування інтерактивних технологій у роботі з молодими спеціалістами.//Завучу. – 2010. – №7. – С.9
29. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. – 1999. - № 25. 4.
30. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
31. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту».- [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
32. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>.
33. Закон України «Про Національну доктрину розвитку освіти».- [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.

34. Загвязинский, В. И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука / В. И. Загвязинский // Инновационные процессы в образовании : сб. науч. тр. – Тюмень, 1990. – С. 5-14.
35. Зеер Э.Ф. Компетентностный подход как фактор реализации инновационного образования // Образование и наука. Известия Уральского отделения РАО. – 2011. – №8. – С. 3-15.
36. Ильина Н.Ф. Особенности методического обеспечения инновационной педагогической деятельности // Инновации в образовании. – 2011. – № 10. – С. 49-57.
37. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології / М. Ігнатенко // Математика в школі. – 2003. – №4. – С. 2-6.
38. Ілоченко В.Р. Мислення учнів школи майбутнього // Постметодика. – 1996. – № 2. – С. 22-25.
38. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 492 с.
40. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. – К. : НТУ, 2017. – 172 с.
41. Ксендзова Г.Ю./Перспективные школьные технологии.- М.:Педобщество России,2000.-с76.6363 163
42. Колоскова А.Г./Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе://Пособие для учителя.-М 1984.-С.222-223.
43. Кірсанова В.О. Технологія інтеграції у навчально-виховному процесі // Математика (Перше вересня). – 1999. - №11. – С.4
44. Кларин М.В. Инновации в обучении: цели, формы и модели: Анализ зарубежного опыта. – М.: Наука, 1997. – С. 89.

45. Кларін М.В. Інновації у світовій педагогіці: навчання на основі дослідження, ігри та дискусії. (Аналіз зарубіжного досвіду) - Рига, НВЦ «Експеримент», 1995 - 176 с.

46. Ковальчук О. Інноваційна робота як проблема професійного удосконалення вчителя // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – №1- 2. – С. 51–52.

46. Козлова О. Основи забезпечення сучасної правової освіти школярів в Україні // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2017.

47. Комар О.А. Нове покоління обирає інтерактивні технології навчання/ Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті процесів глобалізації: Матеріали Всеукраїнської наук.метод.конф.:м.Умань,17-18 листопада 2005р./ Ред. кол. Н.С.Побірченко (гол.ред.) та ін.-К.; Міленіум,2005.-212с.

48. Копняк Н.І. Застосування інноваційних технологій в навчальному процесі /Н.І. Копняк, Т.В.Красильник //Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб.наук.пр. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2000. – С.379-380.

49. Крамаренко, С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів [Текст] / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-11.

50. Кремень В.Г. Філософсько-освітня діяльність: інноваційні аспекти // Становлення і розвиток науковопедагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць. / за ред. Василя Кременя та Тадеуша Левовицького. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С.10-26
Інновації в освіті: інтеграція науки і практики 28

51. Кузьміна Ю.О. Компетентностный подход в образовательном процессе высшей школы // Высшее образование сегодня. – 2010. – № 11. – С. 22-24.

52. Левітас, Ф. Л. Методика викладання історії [Текст] : практикум для

вчителя / Ф. Л. Левітас, О.О. Салата. – Харків : Основа, 2007. – 112 с.

53. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання. Навчальний посібник. - Харків, 2002. - С. 335-343.

54. Малафіїк І. В. Різні види нетрадиційних уроків. Дидактика: Навч. посібн. Київ: Кондор, 2009.

55. Малафіїк І. В. Дидактика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Іван Васильович Малафіїк. – К. : Кондор, 2009. – 398 с.

56. Мартинова І. Упровадження інноваційних педагогічних технологій як засіб розвитку творчого потенціалу педагога, Нова педагогічна думка. 2016. № 4 (88). – С. 18 – 22.

57. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – [5-те вид., доп. і перероб.]. – К. : Кондор, 2007. – 656 с.

58. Мокрогуз, О. П. Інноваційні технології на уроках історії / О. П. Мокрогуз. – Харків : Основа, 2007. – 192 с.

59. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 29.

60. Назарова Л.И. Актуальные вопросы развития инновационной образовательной среды вуза // Образование и наука. Известия Уральского отделения РАО. – 2011. – № 7. – С. 47-55.

61. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник / А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, О.Т. Шпак. – К.: Просвіта, 2000. – 368 с

62. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації // Рідна школа –1998. – №12. – С. 3-

63. Пирогов О.В. Моделирование в образовании. // Инновации в образовании. – 2004. - № 5. - С. 36 - 40.

64. Пехота О. М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: [монографія] / О. М. Пехота, А. М. Старєва – [2-ге вид. доп. та перероб.]. – Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2007. – 272 с.

65. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики / В. Ф. Паламарчук. Т.2. – К. : Освіта України, 2005. – 504 с.
66. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: Навчальний посібник / За ред. С. П. Бондар. – Рівне, Редакційно-видавничий центр "Тетіс" Міжнародного університету "РЕГІ", 2003. – 200с.
67. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Освіта України. — 2001 р. — № 6. — С. 17—18.
68. Поляков С.Д. Педагогическая инноватика: от идеи до практики. – М.: Педагогический поиск, 2007. – 167 с.
69. Поташник М.М. Инновационные школы России: становление и развитие. Опыт программно-целевого управления: пособие для руководителей общеобразовательных учреждений / Вступит. ст. В.С. Лазарева. – М.: Новая школа, 1996. – 320 с.
70. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник. – К.: АПН України, 2002. – 136 с.
71. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2003. – С.19—24.
72. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – Київ., 2002.
73. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. – Київ, 2014. – 95с.
74. Пометун, О. Методика навчання історії в школі [Текст] / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2005. – 328 с.
75. Попова О.В. Інновації в сучасній педагогічній теорії та практиці// Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць/За заг. редакцією акад. ІФ Прокопенка, чл.-кор. Ві Лозової.–Харків: ХДПУ,-1999.
76. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті / О.В. Попова – Харків: “ОВС”, 2001. – 256 с.

77.Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 564 с.

78. Програма обласного науково-методичного дослідження (Тернопіль) „Запровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес”// Управління освітою.– 2004. – № 17. – С.1-10.

79.Проблемність у навчанні історії в середньоосвітніх навчальних закладах // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2003. - № 2.

80.Романовський О.Г., Шаполова В.В., Квасник О.В., Гура Т.В./Психологія тимблдингу: навчальний посібник / – Харків : «Друкарня Мадрид», 2017. – 92 с.

81. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання. URL: <https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html>.

82.Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М.: Нар. образование, 1998. – 256 с

83.Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : монографія / С. О. Сисоєва. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 323 с.

84.Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Харків. – 2003.

85. Слостенін В.А., Подымова Л.С. Педагогика: Инновационная деятельность. – М.: Магистр, 1997. – 224 с.

86. Сумнительный К. Е. Инновации в образовании. Вектор развития и основная реальная практика [Электронный ресурс] / К. Е. Сумнительный, М. В. Богуславский. – Режим доступа: http://www.mos-cons.ru/file.php/1/innov_v_obrazov/innov_v_.

87.Сухомлинский В.А.Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – Вибр. тв. в 5 т. – К. : Рад. школа, 1972. – Т. 3. – 244 с

88. Симмонс А. Сторителлинг. Как использовать силу историй. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 272 с.

89.Трегуб, О.Д. Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у проблемному навчанні / О.Д. Трегуб // Інформаційна освіта та професійнокомунікативні технології XXI століття : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 11-13 верес. 2014 р. / Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Харків. держ. акад. культури [та ін.]. – Одеса : Грінь Д.С. – 2014. – С. 287-294.

90. Терещенко Н.В. Інтелект-карти – сучасні інноваційні соціальні технології навчання в системі освіти /Н.В. Терещенко//Функціональна економіка. – Вчені записки. - №14. – 2012. – С. 139-145.

91.Шевченко Л. С. Типологізація інноваційної діяльності та інновацій в освітній сфері [Електронний ресурс] / Л. С. Шевченко // Право та інновації : наук.-практ. журн. – Х., 2013. – №4. – С. 78–92. – Режим доступу: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/Shevchenko.pdf>.

92.Харькин В.Н. Педагогическая импровизация: теория и методика / В.Н. Харькин. – М.: Магистр, 1992. – 159 с.

93.Химинець В.В. Інновації в сучасній школі /Василь Васильович Химинець..– Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2004. – 165с.

94. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: научное издание. – М. : Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.

ДОДАТОК 1

План уроку з використанням інтерактивного метода

Метод «Мікрофон»

1. Здобутки і прорахунки УЦР.
2. Причини падіння УЦР, її історичне значення.

При підготовці до уроку учні були об'єднані в три групи «Історики», «Експерти», «Руйнівники міфів»

Кожна група працювала над проблемою проекту, яка, на наш погляд, за браком часу недостатньо висвітлюється в курсі історії, і передбачала ознайомлення й аналіз багатьох історичних джерел, документів, перегляд документальних фільмів, електронних презентацій. Кожна група підготувала презентацію і історичну довідку зі своєї рубрики

I група «Історики». Презентація першого міні-проекту «Здобутки й прорахунки УЦР у державотворчому процесі.»

Керівником міні-проекту складають висновки.

II група «Експертів»

Презентація другого міні-проекту учнів: дослідити, що стало причиною падіння УЦР та визначити її історичне значення

Керівник проекту робить висновок.

Вчитель запитує.

- Чи був в України шанс 1918 р. зберегти свій суверенітет?

Відповідь учасники повині обґрунтувати.

Вчитель запитує учасників Досвід «Української революції 1917-21 років» породив чимало історичних міфів. Що означає термін «Міф» у сучасному контексті?

Міф (від грец. Μύθος, мітос — букв. оповідь, розповідь, рідше — казка) або міф — це оповідь, яка пояснює походження певних речей, явищ, всього світу, через емоційно-чуттєві образи. (на слайді)

Над деякими з них працювала 3 група – «Руйнівники міфів».

Слово надається керівнику групи – Матковській Надії

Презентація третього міні-проекту «Міфи про Українську революцію»

Міф 1. М.С. Грушевський – перший президент України: міф чи реальність?

Міф 2. Існування Кримської народної республіки.

Міф 3. У бою під Крутами загинули діти.

вчитель. Ми ознайомилися з деякими міфами, які породила Українська революція і спростували їх, всі вони цікаві та вагомі.

Підсумкова частина

А зараз за допомогою «Мозкового штурму» проведемо експрес-контроль за темою яку ми засвоїли. Потім робимо висно нашого уроку.

ДОДАТОК 2

Яким чином швидко запам'ятати?

Лайфхак № 1 «Котра година?» Мобільні телефони, ноутбуки, годинники у нас завжди із собою, тому поглянувши на годинник можна перевести у роки, і таким чином пригадати, яка подія відбулася в той чи інший рік. Наприклад: 18:37 – 1837 р. – створення альманаху «Русалка Дністрова»; 20:04 – 2004 р.: «Помаранчева революція; 20:13 – 2013 р.: «Революція Гідності»; 16:48 – 1648 рр.: Початок національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького; 10:19 – 1019 р.: Битва на р. Альті; 12:23 – 1223 р.: Битва на р. Калка.

Лайфхак № 2 «Дати народження!» Пригадайте коли день народження у ваших рідних і друзів, співвіднесіть число й місяць, складіть рік та пригадайте подію. Наприклад: 18 травня – 1805 р.: відкриття ХНУ імені В. Н. Каразіна; 17 лютого – 1702 р.: початок повстання С.Палія; 19 червня – 1906 р.: Столипінська реформа; 14 жовтня – 1410 р.: Грюнвальдська битва; 19 листопада – 1911 р.: «Справа Бейліса».

Лайфхак № 3 «ДНЗ – державний номерний знак» Споглядаючи у вікно з автомобіля чи автобуса, можна звернути увагу на номерні знаки автівок, прочитати їх як рік і пригадати історичну подію. Наприклад: АХ1898НІ – 1898 р.: створення праці М. Грушевського «Історія України-Руси»; АХ1555НІ – 1555 р.: Заснування Запорозької Січі на о. Мала Хортиця Д. Вишневецьким; АХ1927ЕТ – 1927 р.: початок індустріалізації. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Випуск 11. Харків, 2019 4

Лайфхак № 4 «Не відкривай холодильник, доки не пригадаєш» Не менш дієвий є спосіб пригадати чи повторити історичні дати, коли їх виписати на стікери та приклеїти до холодильника. Коли захочеться щось скуштувати, спочатку потрібно відповісти на ті чи інші дати або пригадати терміни та

поняття. А як згадалося, тоді можна відкривати холодильник та скуштувати чогось смачненького.

Лайфхак № 5 «Асоціація» Для того, щоб запам'ятати історичнокультурні пам'ятки або пригадати карту, потрібно «увімкнути» асоціацію. Наприклад: Ікона «Успіння Богородиці» О.Горошкович, 1547 р. Асоціація – горошини у горі – О.Горошкович Брусилівський прорив. Перша Світова війна. Асоціація – стрілки у вигляді драбини.

Лайфхак № 6 «Скоромовки» При вивченні історії, є теми, коли потрібно чітко запам'ятати хронологічну послідовність, тому на допомогу приходять – скоромовки. Наприклад: Палеоліт Мезоліт Неоліт Енеоліт Бронзовий вік Залізний вік Кіммерійці Скіфи Сармати Готи Гуни Авари Аскольд Олег Ігор Ольга Святослав Володимир Ярослав Друга світова війна Відбудова Відлига Застій Перебудова Незалежність

Лайфхак № 7 «Скорочення» Для кращого запам'ятовування хронології, можна використовувати скорочення. Наприклад: Універсали 1917/1918 рр. ЧЕЛЛСі – Червень, Липень, Листопад, Січень.

Лайфхак № 8 «Календар» У програмовому матеріалі з історії є такі події, як і потрібно знати не тільки по рокам, й місяцям, тому створення календаря – це також є гарний лайфхак для швидкого запам'ятовування матеріалу. Наприклад: 1917 рік Січень Лютий Березень Революція в Росії. Повалення царату, при владі Тимчасовий уряд (ТУ) 3-4 – створення Української Центральної Ради (УЦР), очолив М.Грушевський Квітень Травень Червень Всеукраїнський Національний конгрес, обрання В.Винниченка делегатом до Росії (Петрограда), для отримання автономії для України I Військовий з'їзд, М.Міхновський 10 – I Універсал (автономія) 15 – Генеральний Секретаріат очолив В.Винниченко Липень Серпень Вересень 3 – II Універсал (відмова від автономії, компромісне рішення між УЦР та ТУ). Виступ самостійників, М.Міхновського відправили на фронт Корніловський заколот у Росії, поразка Судовий процес ТУ проти УЦР Жовтень Листопад Грудень Революція в Росії, скинуто ТУ, до влади прийшли більшовики на чолі з Леніним 7 – III

Універсал, проголошено УНР (Українську Народну Республіку), у складі автономії Росії (9 губерній) Перша українськорадянська війна.

Проголошення у Харкові радянської влади Отже, якщо поглянути навколо, то можна зрозуміти, що маленькі дрібнички допомагають нам як вчителям, показувати шляхи вирішення проблем для учнів. Використовуючи у своєму досвіді лайфхаки, можна з упевненістю сказати, що учні стають більш зацікавлені у вивченні предмету «Історія».

